

## בְּמַעַרְכָּה

(קטעים מפרשת השנה \* )

מאת ד. בן-גוריון

לונדון, 13.11.38 (בישיבת הוועד הסועל הציוני)

— — — המאורעות המדיניים של השנה נסתיימו בפרסום שתי תעודות:  
(א) הדין-וחשבון של ועדת-החלוקה, (ב) הצהרת הממשלה. התוכן של שתיהן ניתן  
לספוח קצר.

הדין-וחשבון של ועדת-החלוקה מצטיין בדבר אחד: הוא מתקלס גם ביהודים  
וגם בערבים. עד עכשיו היו לנו ועדות רשמיות משני סוגים: סוג אחד, שהתכוון  
להניח דעתם של הערבים בלבד, כגון ועדת שו. סוג שני, שנסה לספק במדת  
האפשרות גם רצון היהודים וגם רצון הערבים, כגון ועדת פיל. ועדת-החלוקה גלתה  
דרך חדשה: להתכחש לשני הצדדים גם יחד.

ליהודים מציעה ועדה זו „מדינה“, שאינה אלא עלבון והתעללות. עלית היהודים  
והתישבותם יש להתיר רק במדה, שהן מועילות ונחוצות לערבים. אולם גם הערבים  
יוצאים מועדה זו בשן ועין: השטח המוצע למדינה הערבית הוא שלישי ממה שהציעה  
להם ועדת-פיל, והדין-וחשבון קובע, שאין הערבים מסוגלים להתקיים בלי עזרת  
היהודים ותמיכתם הכספית. למסקנות הועדה יש רק משמעות פוליטית אחת: אין  
להעניק עצמאות לא לערבים ולא ליהודים: השלטון בארץ צריך להשאר בידי  
אנגליה — לעולם ועד...

בהצהרת הממשלה שנתפרסמה עם הדין וחשבון של ועדת-החלוקה, יש רק דבר  
אחד ברור: חיסול תכנית פיל להקמת מדינה יהודית וערבית בארץ. כל השאר מטושטש  
וסתום ונותן מקום לחששות קשים. מדאיגה ביחוד הפסקה האומרת שהחומר „החשוב“  
שלקטה הועדה, יהיה לפני עיני הממשלה בשקלה את המדיניות העתידה.

האלטרנטיבה היחידה הנראית עכשיו לממשלה במקום הצעת פיל היא — הבנה  
הדדית בין היהודים והערבים ו„ממשלת הוד מלכותו מוכנה למאמץ נחרץ למען קדם  
הבנה זו“. לשם כך יוזמנו ללונדון נציגי ערביי א"י והמדינות השכנות מצד אחד  
ונציגי הסוכנות היהודית מצד שני, והממשלה תדון עם כל צד לחוד על המדיניות  
העתידה. — — —

\* הדעות, שהובעו בקטעים אלה, הן על אחריות אומרן בלבד.

ירושלים, 12.12.38 (בכינוס הישובי של הועד הלאומי)

— — — לא נבין את מצבנו הפוליטי, אם לא נראה את הרקע העולמי ומסגרת התנאים הבינלאומיים, שבהם נתונה האַבְקוֹתוֹנו הפוליטית.

רק לפני חדשים אחדים היינו לכשלוֹן איום ומעציב של אנגליה ובעלת בריתה צרפת — כשלוֹן מדיני וגם מוסרי. אם היה הכרח צבאי או אחר לאנגליה ולצרפת להכנע להיטלר ולהקריב את צ'יכוסלובקיה, אם לא — לא אנחנו נהיה השופטים. אולם לא נוכל להתעלם מהעובדה המרה הזאת ומכל השתמעויותיה. ראינו שתי מדינות אדירות, העומדות בראש הדימוקרטיה האירופית, נכנעות לאלמות הגסה של מדינת הנאצים, ואומה קטנה, אולי ההגונה באומות שקמו לתחיה אחרי מלחמת העולם, הוקרבה קרבן לרפיונם, לפחדם או לבגידתם של בעלי בריתה וידידיה החזקים: צ'יכוסלובקיה נתנה טרף לגרמניה. מאורע מחריד זה לא היה מאורע מקומי, אף לא אירופאי בלבד. הוא נתן אותותיו בכל מערכת היחסים והכוחות הפוליטיים בעולם, והוא לא יכול שלא להשפיע על הפנה הזאת בעולם, על המזרח הקרוב, שאנחנו רק חלק ממנו. האימפריה העולמית של בריטניה, המשמשת עד עכשיו גורם מכריע בחלק זה של העולם, נתגלתה לעמי המזרח בכשלוֹנה ובחולשתה, ואולי גם בחרפתה. האינטריגות של שלטון הנאצים ובן-בריתו ברומא, שרשתן פרושה על פני כל כדור הארץ — ואין זו מליצה בפי — נעשו עכשיו נמרצות ואפקטיביות יותר לאחר הסגרת צ'יכוסלובקיה. נימוקי הנאצים נשמעים עכשיו יותר ממה שנשמעו קודם. אינטריגות אלו נותנות תוקף גדול יותר לעולם הערבי, המקיף את ארצנו הקטנה מכל העברים. עולם ערבי זה, המתפשט מן המפרץ הפרסי באוקינוס ההודי ועד מיצר גיברלטר באוקינוס האטלנטי, הכולל חצי-האי ערב, עיראק, סוריה, מצרים, תוניס, אלג'יר, מרוקו, עמד עד עכשיו תחת השפעתן של שתי הדימוקרטיות המערביות הגדולות, של האימפריה הבריטית והצרפתית; עכשיו הוא הולך ונתפס יותר ויותר ברשת האינטריגה הנאצית והפאשיסטית, הנארגת בברלין וברומא. הערבים יודעים עכשיו, שבהתנגדותם לשתי אימפריות אלו יש להם עוזרים נעזים, מחוצפים ומצליחים. העוזרים האלה אולי מסוכנים הרבה יותר לקיומם, לחופשתם ולעתידם מן השליטים הנוכחים. אבל בריב עם השלטון הקיים אין בודקים באמצעים וגם מתעלמים מן הסכנה של האלטרנטיבה השניה. ראינו זאת לא פעם גם בתוכנו. מנהיגים מרחיקי-ראות שביניהם יודעים היטב, שאם יש סכנה חמורה לעתידן של מצרים, של עיראק ושל כל הארצות הדוברות ערבית — הרי זוהי סכנת ההשתלטות והדיכוי של שתי המדינות הטוטאליטריות. אולם סכנת שתי מדינות אלו היא סכנה בעתיד וסמויה מן העין בשביל הרבים. מה שבולט ומורגש בהווה זהו השלטון הזר של צרפת ואנגליה, והתגברות והנצחונות של שתי ארצות הדיקטטורה בשנים האחרונות, מקודם בחבש ואחר כך באבסטרסיה ובצ'יכוסלובקיה, גרמו לאוריינטציה חדשה בעולם הערבי ונתנו לעמי ערב אחיזה חדשה במלחמתם באנגליה ובצרפת. ואוריינטציה זו ומסבות בינלאומיות אלו אינן יכולות להשאר בלי השפעה נכרת ומתגברת על מצבנו אנו. וכשאנו עומדים בהאבקות קשה כל כך עם אותה המדינה הגדולה, אשר היתה הראשונה שהכירה בנו כאומה, אֶשְׂרָה זכותנו למולדת וסייעה — אם כי בהסוסים ובהפרעות לא-מעטים — לעלייתנו ולהתישבותנו בארץ; כשאנו עומדים בהאבקות עם המדינה האנגלית, שהיא הידידה הטובה, כמעט היחידה, חוץ מאמריקה, שנשארה בעולם המטורף ורוייה-המשטמה לאומה היהודית — אין אנחנו יכולים להתעלם מהרקע העולמי

הזה ומהגורמים הבינלאומיים הפועלים בעולם כולו, ובאופן מיוחד במזרח הקרוב. בארץ גופה אנו עדים לפרדוקס משונה. עוד מעט תמלאנה שלוש שנים למהומות. נקרא לדבר בשמו האמתי: זה השנה השלישית אנו עומדים במלחמה. מה שמתרחש בארץ זה שלושים ושנים חודש — זוהי מלחמה נגדנו. ואינני יודע, אם רבים בתוכנו היו מאמינים, שהישוב מסוגל לעמוד במלחמה זו חודש אחרי חודש, שנה אחרי שנה, שלוש שנים שלמות. עמדנו במלחמה זו ונעמוד בה. נפלו קרבנות, ומי יודע, כמה קרבנות עוד יפלו. במלחמת העולם הקריב העם היהודי קרבנות פיאולף, זזו היתה מלחמה לא-לנו. נלחמנו מתוך אונס, ואיש באחיו נלחמנו, בתוך מחנות זרים, זה מול זה. הפעם אנו נלחמים את מלחמתנו. לא אנו התגרינו ואין אנו רוצים במלחמה — זו הוטלה עלינו על ידי אויבינו בארץ. אבל אנו נלחמים כאן את מלחמתנו אנו. אין תשלומין לחיי יהודי הנופל בקרב זה. אבל אל נרפה את ידינו ואל נדכא את רוחנו. נראה את המציאות כמו שהיא: מציאות מלחמה, ונהיה מוכנים לכל מה שיִדְרֹש מאתנו, למען נעמוד בשער. מי יודע, אם מלחמה זו תגמר כל כך מהר, מי יודע אם אין היא עתידה להתגבר, מי יודע, אם כל מה שקרה עד עכשיו אינו אלא אקדמה. אבל מבחינת מעמדנו בארץ אין כל יסוד ליאוש ולרפיון-רוח. במשך שלוש שנות המלחמה לא נהרסנו, לא נכנענו, ולא עוד — אלא שהתבצרנו. התבצרנו בכל המובנים, גם במובן הצבאי וגם במובן המשקי וגם במובן הצבורי, אם כי הסבל גדול והאבדות יקרות. אין אף יהודי אחד בארץ, לא רק בנקודות החזית, בחפירות ההגנה, אלא גם בתוך היישובים הגדולים והבטוחים, אשר לא נפגע ולא סבל ממצב המלחמה. היו לנו נזקים קשים, בנפש וברכוש, אבל לא נתערער מעמדנו, אלא להפך, נתחזקנו ונתבצרנו. יש לנו כרגע כחמשה עשר אלף בחורים מגויסים מטעם הממשלה. כשנים עשר אלף (11,467) להגנת היישובים היהודים, כאלף וחמש מאות (1,447) לתפקידי בטחון ממשלתיים, 739 במשטרה הרגילה, 540 להגנת מפעלים פרטיים, 240 בפלוגות-עזר לצבא, 442 במשמר הרכבת, 120 במשמר גדר-הצפון. יש לנו למעלה משמונת אלפים רובים ממשלתיים. במשק כבשנו עמדות חדשות, הקימונו עשרות נקודות חדשות בכל רחבי הארץ ובייחוד על הגבולות, בצפון ובמזרח. על גבול הלבנון ועל הירדן. פרצנו דרך לים והתבצרנו בנמלי הארץ. הרחבנו את העבודה העברית במושבות ובמקצוע האבן; כבשנו עמדות ממשלה ואנו הכוח הראשי בעבודות הצבא, לא רק בשטחי ההתיישבות היהודית, אלא גם בסביבות ערביות גמורות. משקנו סבל ועדיין הוא סובל, אך אין להשוות את הפסדיו עם הריסות המשק הערבי. יפו כמעט נחרבה, עשרות אלפים ערבים נאלצו לברוח מן הארץ ומשקם נהרס עד היסוד. הערבים היו התוקפים, הם נסו להחריב אותנו — הדפנו אחור את ההתקפה, גם הצבאית וגם המשקית. חיי משקנו נמשכים כסדרם. תנועתנו בדרכים לא נותקה — אולם בתוך היישוב הערבי יש קפאון, דלדול והרס, אשר לא במהרה יתוקנו. זהו המצב הפרדוקסלי במעמדנו הפנימי.

אולם לא הסכנות הבלתי-אמצעיות של המלחמה, שהוכרזה נגדנו בארץ, לא סכנת החיים והרכוש הצפויה לנו ממצב-מלחמה ממושך, לא המהומות כשהן לעצמן מדאיגות אותנו כל כך הרבה. הדבר המאיים עלינו הוא — מגמת החיסול של הבית הלאומי, המתגברת בתוך ממשלת המנדט בעקבות המהומות, בעקבות הלחץ הערבי ובעקבות המסכות הבינלאומיות, שרמזתי עליהן בתחילת דברי. מגמה זו לא החלה אתמול ואינה פרי קפריסה מקרית. היא נעוצה בגורמים עולמיים

שאין לנו שליטה עליהם, ואל נפחד לראות את האמת המרה כמו שהיא, אל נלול בחומר המצב, אל נקטין את גודל הסכנה, אל נרגיע את עצמנו באשליות קלות. נראה את האמת המרה בכל מוראה, למען נתכונן במלוא יכולתנו למלחמה הגדולה והקשה, העומדת לפנינו בחזית הפוליטית. נגייס מלוא-יכולתנו — והיא לא קטנה גם בארץ וגם בגולה — למען נעמוד בשער במלוא-ינינו ונגן על תוחלת העם היהודי במולדתו, כי המולדת בסכנה.

משטר האלמות והרשע בגרמניה מתנשא לשלוט בעולם כולו, ואחת ממטרותיו של משטר זה היא השמדה גמורה, והשמדה פיסית, של העם היהודי. לא בגרמניה בלבד אלא בעולם כולו, מה שהיטלר עושה בגרמניה הוא זומם לעשות גם בארץ-ישראל. וסוכניו מסיתים את הערבים לא רק להלחם על הפסקת העליה היהודית וחיסול הבית הלאומי — אלא לגרש את היהודים מן הארץ. הנאצים מבטיחים לשליטי ערב עזרת גרמניה בהשמדת הישוב היהודי בארץ. והחוצפה של כמה משליטי ערב גדלה והולכת, הלחץ על אנגליה מתגבר, הגורם הערבי נעזר בכוחות האלמות המתגברים בעולם — ובתוקף מקבות בינלאומיות אלה מתגברת בממשלה האנגלית מגמת החיסול של הבית הלאומי. בוויכוח האחרון בפרלמנט נעשה נסיון לתת פירוש חדש להצהרת בלפור. — — — אומרים עכשיו, שהצהרת בלפור לא נתכונה לעליה המונית, לא צפתה מראש תגבורת האנטישמיות בעולם — ואין להסיק ממנה את החובה לסייע לקליטת המוני הפליטים היהודים, המהווה כביכול בעיה חדשה בלתי-צפויה. כאילו בקונגרסים הציוניים לפני המלחמה לא היה הציר המרכזי של הדיון נאומי-ירמיהו של נורדוי על צרת ישראל, כאילו בשעת מתן ההצהרה לא היתה כוונה מפורשת לאפשר ליהודים לא רק לשוב לביתם הלאומי אלא ליהפך לרוב ולהקים קהליה יהודית בארץ-ישראל ההיסטורית, ולא זו המקוצצת של עכשיו: כאילו לא היו שחישות המונית באוקראינה עוד בטרם שנחתם המנדט ואושרה הצהרת בלפור בסן-רימו; כאילו לא הסכים אפילו בא-כוח עמי-ערב בוועידת השלום, בחוזה פיצל-ויצמן ל„עליה יהודית בקנה-מדה רחב“, וכאילו כל עיקרה ונשמתה ומטרתה של הציונות, שהצהרת בלפור באה לחייב, לא היה פתרון שאלת העם היהודי על ידי הפיכת העם מחוסר-המולדת לעם עצמאי בארצו. עכשיו מנסים לשכוח ולהשכיח את העובדות ההיסטוריות האלה ונותנים פירוש חדש, כדברי ה„טיימס“, „פירוש בריטי ולא פירוש ציוני“, כאילו הצהרת בלפור לא התכוונה אלא למרכז רוחני בארץ-ישראל.

אומרים לנו עכשיו, שהתרבותנו בארץ, שהמשכת מפעלנו תותנה בהסכמת הערבים: במדה שיסכימו הערבים נוכל לעלות ולהתיישב, בלי הסכמה זו לא תתכן הרחבת עבודתנו. מנסים עכשיו לערער את היסוד המוסרי והמשפטי העיקרי של מעמדנו בארץ — שאנו כאן „בזכות ולא בחסדי“. בפה מודים בנוסח זה, וגם חזרו עליו בפרלמנט בוויכוח האחרון. למעשה כופרים בו; ואת העליה החדשה — אפילו עלית ילדים מגרמניה — תולים בחסדם של הערבים, ולא של ערביי ארץ-ישראל בלבד, אלא גם של ערביי הארצות השכנות.

ועכשיו מכנסים את מלכי ערב לדון בשאלת ארץ-ישראל. לכתחילה היתה מחשבה של „שולחן עגול“ — כלומר של דיון משולש: אנגלים, יהודים וערבים יחד. ועמדו להזמין מצד אחד את עיראק, סעודיה, מצרים, עבר הירדן, תימן, סוריה, לבנון וערביי ארץ-ישראל; מצד שני — את הסוכנות היהודית ואת שועי ישראל, כלורד

סמואל ודומיו. סוריה והלבנון לא הוזמנו — מפני שצרפת עכבה. תימן לא קבלה עדיין ההזמנה, ועדיין ספק, אם תקבל; כנראה איטליה מעכבת. התנגדנו להזמנת מלכי ערב ולא הכרנו בזכותם לדון יחד אתנו בבעיה הארצ-ישראלית. אין צורך להסביר כאן את נימוקינו. הממשלה החליטה לבסוף לא לכנס „שולחן עגול“ — אלא להזמין את הערבים לדון אתם לחוד, ולהזמין את היהודים לדון אתם לחוד, ורק אם במשך „השיחות“ האלה יתברר, שיש מצע אפשרי להסכם, יפגישו את היהודים והערבים יחד.

התנגדנו להזמנת יהודים מחוץ לסוכנות. עמדנו על זכותנו שבמנדט, שיש רק נציגות אחת של עם ישראל למען ארץ-ישראל — הסוכנות היהודית. בנקודה זו וותרה לנו הממשלה והזמינה רק את הסוכנות היהודית.

מחשבות אלו לא צצו במקרה בלב הממשלה. היא כנראה אמרה לעצמה, שהלחץ הגדול, שלחץ כל הזמן עליהם בסתר ועבר עד היום רק דרך המשרדים של לונדון, קהיר, ג'דירה, בגדד, רבת-עמון וירושלים — רצוי להוציאו החוצה, להראותו לעולם כולו, להבליטו, לבלי יתלו האשמה של חיסול הבית הלאומי רק ברצון הרע של ממשלת המנדט. וכנראה רצתה גם להראות, שאפילו מצד היהודים יש לחץ לצמצם את העליה ולמעט את דמותו של הבית הלאומי ולפיכך אמרה להביא לשולחן את שועי-ישראל המתכחשים לעם. — — — לפני שנה, לאחר פרסום הדין וחשבון של הועדה המלכותית, התקיים וויכוח בפרלמנט, ולורד סמואל, המתנגד לתכנית המדינה העברית, יצא כבר אז בהצעתו לקצץ את העליה ולצרף את ארץ-ישראל לפדרציה ערבית. אז ענה לו מיניסטר אנגלי, לורד סווינטון, ששמש קודם כמזכיר המושבות, שאף יהודי אחד לא יסכים לתכנית זו. ובוויכוח האחרון בפרלמנט נשען כבר בא-כוח הממשלה על תכנית סמואל וכמעט שעשה אותה לתכניתו הוא. — — —

רעיון השולחן העגול נתבטל. אין בידי לקבוע מה גרם לכך: התנגדותנו או התנגדותם של מלכי ערב. כשם שאנו טוענים: מה לעיראק ולסעודיה בקביעת עתידה של ארץ ישראל — כך טוענים גם הערבים: מה ליהודי אמריקה ופולין בקביעת מעמדה של ארץ-ישראל? גם הם אינם רוצים לשבת אתנו יחד, — כי ישיבה זו פירושה הודיה בזכותנו, בזכות העם העברי כולו, על ארץ-ישראל. ואין זה מן הנמנע, שלרגל התנגדות הערבים, ואולי בגלל התנגדותנו המשותפת, הסתלקה הממשלה ממחשבתה הראשונה, ובהצהרתה, שנתפרסמה עם הדין וחשבון של ועדת וודהד, הודיעה על הזמנת הערבים לחוד והיהודים לחוד.

עלה בידינו גם להביא את הממשלה לידי כך, שתתחייב בהכרזתה בדבר „השיחות“ על שמירת האופי הבינלאומי של המנדט וההתחייבויות הכרוכות בו, וגם שתודיע בפרלמנט, שהצהרת בלפור והמנדט עומדים בתקפם.

היתה סכנה, שהממשלה תבוא לשיחות אלו כצד „ניטרלי“ וחפשי, שאין עליו כל חובה ואינו קשור בשום עמדה. עם הכרזת הממשלה בפרלמנט לא עברה הסכנה — אך העדר הכרזה היה מגדיל אותה פי כמה.

אתם יודעים, שהממשלה הכריזה בפומבי — וכך הודיעה לנו קודם ההכרזה הפומבית — שאם בשיחות הנפרדות עם הערבים והיהודים לא ימצא בסיס משותף למדיניות מוסכמת, לא תהיה לממשלה ברירה אחרת אלא לגזור מדיניותה על שני הצדדים. אין בידי להגיד עכשיו, מה הן המחשבות של הממשלה במקרה זה. אולם אין לנו כל יסוד לקוות לבשורות טובות מצדה.

כל זה היה עד שבאה הפורענות החדשה. — — — חודש נובמבר, שנת 1938, משמש תאריך חדש, או פרק חדש, שלא היה כמותו, בתולדות המרטרולוגיה היהודית. לא רדיפות, לא גירושים — זוהי השמדה מאורגנת, השמדה פיסית, מלווה התעללות סדיסטית, של קבוץ יהודי שלם, של 600.000 יהודי גרמניה ואבסטרניה. אולם זהו עוד יותר, הפוגרום הנאצי בנובמבר שנה זו הוא אות נתון להשמדת עם היהודים בעולם כולו. הלואי שאתבדה. עד עכשיו לא העזו אפילו השטן לבצע תעלולים אלה. עכשיו הותרה הרצועה. דמנו, כבודנו, רכושנו הפקר — ואין גבול, אין גבול לרע, שזוממים לעשות לנו.

כל זה העמיד אותנו — את העם היהודי, את הישוב הארצישראלי, את הציונות — בפני מצב חדש. איש מאתנו אין לו רשות להיות מה שהיה לפני חודש ימים. אחרי אות ההשמד, שנתן בחודש האחרון בגרמניה, אנו מחויבים לחשב את חשבונותינו, את החשבונות עם עצמנו ועם אחרים, מחדש. עלינו לראות בעינים פקוחות, בפני מה אנו עומדים. הפוגרום הנאצי שנה בתנופת-יד אחת כל מעמדה של הציונות בתוך העם היהודי ומחוצה לו. בשעה זו לא אטפל בהגדרת מהותה של הציונות. לציונות יש הרבה מקורות והרבה שרשים והיא מתגלה בפנים מרובים ושונים. זוהי מסורת קדומים, זוהי אהבה לארץ המכורה, זוהי מצוה דתית, זוהי מרידה בתלות ובנכר, זוהי בריחה ממצוקה ורדיפות, זוהי שאיפה לקוממיות, זוהי ערגת מהפכה — ועוד ועוד. לכל אחד מהגורמים והמניעים האלה אפשר לתת כמה וכמה הגדרות — ואין ההגדרות השונות סותרות אלא משלימות זו את זו. בשבילנו זוהי גאולת העם היהודי, גאולה מלאה ושלמה של העם היהודי כולו, גאולה גופנית ורוחנית, משקית ופוליטית — וגאולה יחידה. אין אנו רואים קיום לעם ישראל שלא בארץ-ישראל. — — — כליון צפוי לעם היהודי אם לא יקבץ גליוותיו בארץ. הציונות זוהי קבוץ גליוות. ידענו, שדבר ביצוע הציונות אינו תפקיד בן-יומו, שזהו ענין לדורות, ואנו למודי סבל וסבלנות — לא של שנים ויובלות, אלא של מאות בשנים, של שנות אלפים, ובמשך עשרות שנים עשינו עבודה קטנה, הנחנו לבנה על גבי לבנה ואריח על גבי אריח — בהתמדה, באמונה, בסבלנות. ידענו: הקטנות האלה תצטרפנה לגדולות, ולא טעינו. אלמלא העבודה הקטנה בששים השנים האחרונות, היינו בשעה טרופה וקטסטרופלית זו עומדים כריקים חדלי-אונים ומחוסרי-ישע.

אולם העמדתנו עכשיו בפני מצב חדש, ולא מתוך שינוי השקפה ואידיאולוגיה עלינו להיות עכשיו דוחקי הקץ. גזרת-גורל, גזרת ההשמד, שהוטלה מטעם משטר האלמות המתפשט בעולם, ואפשרות הפסדה של ארץ זו בשביל עתידנו מצוות עלינו עכשיו תנופה אחרת, טמפו אחר, מאמצים אחרים ודרכי מלחמה ופעולה חדשים. במליצות לא נעמוד בפני נחשולי המציאות האיומה, העומדים לטרוף אותנו בגולה ובארץ. הציונות כאידיאולוגיה בלבד לא תעמוד ולא תתקיים נוכח הנחשולים האלה.

העם היהודי ואומות העולם הוצגו בפני בעיה בוערת ואיומה של מאות אלפים פליטים — ומי יודע, אם מחר לא יגיע מספרם למליונים, ומן ההכרח שיצופו תכניות ואידיאולוגיות טריטוריאליסטיות — גם בקרב היהודים וגם בקרב הגויים. בימי אוגנדה היה הטריטוריאליזם צמח קיקיוני, אפיוזדה חולפת, גם מגוחכת וגם טראגית; והיה מצומצם בחוג יהודי קטן, שנאחו בחלום-שוא. כרגע צפויה סכנת הטריטוריאליזם לא רק ממיואשי-ישראל, אלא גם ממדינות כבירות. ממשלת אנגליה

נעשתה טריטוריאליסטית, אמריקה נוטה לטריטוריאליזם. הכל יודעים, שאת האסון הגדול לא ירפאו בהעברת אילו מאות או אלפים פליטים לאנגליה, הולנד, שווייץ וארץ אחרת. ישנה שאלה של מאות אלפים, והיא דוחקת, בוערת, ואינה סובלת כל דיחוי. מאות אלפים יהודים נדרסים ונשמדים — אנשים, נשים, זקנים וילדים. ועם כל הטמטום המוסרי שהתפשט בעולם, עם כל האלמות שנשתלטה בארצות גדולות, יש עוד מצפון אנושי, והמצפון אינו שקט. ודוקא משום כך — צפויה סכנה לארץ ישראל. ממשלת אנגליה רוצה, מפחד הערבים, להתחמק מהתחייבותה הגדולה, הממלכתית, שנתכוונה לה בהצהרת בלפור: להחזיר לנו את ארץ ישראל ולהחזיר אותנו לארץ ישראל — והיא ממטירה עלינו הצעות טריטוריאליסטיות. מציעים לנו מקום בטנגניקה, בגויאנה, באנגולה ועוד בכמה ארצות. אני מציינן זאת לא בגלגול ולא בכפית טובה אלא בצער וחרדה. כי הצעות אלו יתבדו, מוכרחות להתבדות — אבל בינתיים יאָחזו בהן כל אלה הרוצים מטעם זה או אחר להוציא את ארץ-ישראל מחשבון פתרונה של הבעיה היהודית. והללו אומרים: ארץ קטנה זו, השטופה בטיור זה שלוש שנים, המיושבת ערבים והמוקפת מדינות ערביות — וכל אלה עומדים מגויסים ומוזוינים נגד שיבת היהודים לציון — ארץ קטנה, דלה, מסוכסכת זו אין כוחה לפתור את שאלת הפליטים, ויש הכרח לחפש ארצות אחרות. ואל נפחד לראות דברים כהווייתם: הציונות בסכנה.

וברגע זה יודמנו שני העמים, העם היהודי והעם הערבי, בבירה של אימפריה גדולה בעולם, בלונדון, לשיחה עם ממשלת המנדט. אנחנו יודעים את כל הסכנות הצפויות לנו משיחות אלה. ואנחנו הולכים לשיחות בלי כל אשליות. אנו הולכים — מפני שאי-הליכתנו תתן חרב מסוכנת לאויבינו, תסלף דמות תנועתנו ותזיק למעמדנו בעם היהודים ובעולם, אם לא תערערו. הסכויים מהפגישה עם הממשלה, והסכויים מהפגישה האפשרית עם הערבים הם קלושים, כמעט אפסיים. ועלינו להתכונן לגזירות קשות, שהממשלה תטיל עלינו, לאחר שלא ימצא בסיס לסידור מוסכם בינינו ובין הערבים. ועלינו להתגייס למלחמה בגזירות אלו. אם הגזירות תבאנה — ברור, שנצטרך להלחם כאשר עוד לא נלחמנו אף פעם. ודווקא מפני שצפויה לנו מלחמה חדשה וקשה — אין אנו רשאים לערער מראש את מעמדנו האימטרטגי ולא נתן בידי אויבינו וידידינו המסופקים האפשרות לומר: אנגליה עשתה נסיון להביא לידי הסכם יהודי-ערבי, שלוש שנים עמדה ממשלת המנדט במערכה, נלחמה בטיור הערבי, הקימה תליות בארץ, עוררה נגדה חמת העולם הערבי והמוסלמי וכל זה מתוך אי-רצון להפסיק העלייה היהודית. וכשרצתה פעם לנסות כוחה בעשית שלום, כשהוזמנו היהודים והערבים יחד, למען חפש פתרון משותף ומוסכם, סרבו היהודים לבוא — לאחר שהכריזו כל השנים על רצונם לשלום, להבנה הדדית ולהסכם עם הערבים.

אין אנו רשאים לתת בידי אויבינו נשק מסוכן זה — ואנו הולכים לשיחות אלו, אבל אנו הולכים מתוך ידיעה, שזוהי עקדה, עקדה לעם היהודי ולתקוות ישראל. איני יודע, אם נשיג בלונדון את מבוקשנו, אבל נלך שמה, למען ידע העם האנגלי והעם הערבי, מהו מבוקשנו. ואם לא נשיג — נודיע, שנלחם על מבוקשנו זה, נלחם כאשר לא נלחמנו עד כה, כי המסבות והזמנים נשתנו. בשיחות המוקדמות, שהתקיימו בלונדון בינינו ובין הממשלה, אמרנו: אתם מספרים לנו על הקשיים שלכם; אין אנו מתעלמים מהם, ואין אנו אומרים שהם

מדומים לגמרי, אם כי אתם מגזימים ומפריזים על משקלם; אתם בעצמכם גרמתם להם במדה לא מעטה; ויש רק דרך אחת לסילוקם: תביאו מהר מליון יהודים לארץ. כשיעמדו הערבים בפני עובדה, לא בפני וויכות, ישלימו את העובדה כאשר השלימו באלכסנדריה, ויבינו ויכירו בכרכה הרבה הצפונה במפעל היהודי, במפעל היהודי הגדול, לכל העם הערבי, ויחדלו הנסיונות העקרים והמטרידים להשביית את מפעלנו וגידולנו — ותפטרו מהקשיים.

ובזאת נלך גם עכשיו לשיחות לונדון. הסכם יהודי-ערבי — כן! פתרון טריטורי-אלי לשאלת העם היהודי — כן, אולם פתרון טריטורי-אלי יתכן רק בארץ אחת — בארץ ישראל, והסכם יהודי-ערבי יתכן רק על בסיס אחד: על בסיס פתרון שאלת היהודים בארץ-ישראל.

ההכרה הטריטורי-אליסטית המתפשטת בעולם היא הישג ציוני, אבל הכרה זו משתבשת ומסתרסת — ועלינו להעמיד אותה על יסודה האפשרי היחיד: היסוד הארצי-ישראלי. טריטורי-אליזם מחוץ לארץ-ישראל הוא מקסם-שוא. ארץ-ישראל בלי טריטורי-אליזם — היא מלה ריקה. ובלונדון נעמוד על פתרון טריטורי-אלי בארץ-ישראל. לא פחות מזה ולא יותר מזה: גם בשיחות עם הממשלה, וגם בשיחות עם הערבים.

בחיים הפוליטיים יש הכרח בפשרות, ביחסי עמים יש הכרח בפשרות, גם ביחסים פנימיים שבתוך עם יש הכרח בפשרות: אך יש נקודה, שאין כל פשרה חלה עליה עכשיו; וזוהי בנקודת העליה היהודית לארץ-ישראל. נדון בכל פשרה באיזה שטח שהוא — חוץ מפשרה בעניני העליה; נוכח המצב בעולם, נוכח גזירת ההשמד שנגזרה עלינו מטעם היטלר ובני בריתו — אין לנו בארץ-ישראל אלא צורך אחד, בוער, דחוף, מוכרח, קטיגורי: עליה מהירה של מאות אלפים יהודים צעירים, לא במשך דורות, אלא בימינו אלה, בעגלא ובזמן קריב.

מיד אחרי הפוגרום בגרמניה הודענו לממשלה ולעם האנגלי, שארץ-ישראל מוכנה לקלוט מיד מאה אלף יהודים, ועוד כמה מאות אלפים, אם נתנן עזרה כספית גדולה של העם היהודי ושל ממשלות אנגליה ואמריקה. ציונות בשעה זו — פירושה עליה גדולה, המונית, עליה של מאות אלפים; ציונות אחרת לא תוכל עכשיו להתקיים. גם הגויים וגם היהודים יורידו מעל הפרק כל ציונות שאינה עליה גדולה; ואם הציונות תלחם עכשיו על כך — תעמוד, תתקיים, ואני מאמין: גם תנצח!

— — — המאורעות בעולם מחייבים אותנו למלחמה חדשה. לא מלחמת דברים בלבד; אין אנו שטופי תאוות מלחמה; אנו מלאים מאוויי יצירה ובנין, אולם מה שמתרחש בעולם, בארץ ובאנגליה, מחייב אותנו לעבור ממלחמת-מגן, שעמדנו בה השנים האלו, למלחמת תנופה למען עליה המונית לארץ, עד כמה שאפשר מתוך הסכם יהודי-אנגלי, עד כמה שאפשר מתוך הסכם יהודי-ערבי, עד כמה שאפשר מתוך הסכם יהודי-אנגלי-ערבי. ואם אי-אפשר — גם בלעדי כל אלה.

ישבתי ארבעת החדשים האחרונים בלונדון. איני יודע, אם החברים העומדים בחפירות ובחזית-האש — ואני יודע קצת את הטעם הזה — מרגישים, מהו טיב העמידה בשער בלונדון, כשנציגי עם עני צריכים להגן בכוח דבור ונמוקים מוסריים — עד עכשיו לא היה לנו כוח אחר — על תקוות שנות אלפיים של אומה מחוסרת-ישע וצפויה לכליון וחורבן בפני אומה אדירה, הרגילה ללשון של ציים ותותחים ובלוקדה.



היש מושג מהצער והעלבון של יהודי, המחוייב להוכיח את צדקתו ולהגן על תוחלת גאולתו — בשעה שהעולם הבלתי-יהודי כולו היה צריך לכרוע על ברכיו בפני עמנו ולבקש סליחתו? ...  
ואף על פי כן אני רוצה להזהיר אתכם מפני פסימיות ויאוש. יש לנו עוד ידידים באנגליה, באמריקה ובארצות אחרות, יש עדיין מצפון אנושי, ומה שחשוב עוד יותר: יש עם יהודי בעולם ויש ישוב יהודי בארץ, וכוחם לא קטן ויכלתם לא זעומה — ואם נדע לגייס את הישוב ואת העם ונדע לעזור לעצמנו — נמצא גם עזרה מצד אחרים.

חל-אביב, 15.12.38 (במסכת חברים)

— — — החבר \* \* \* פתח ואמר, כי בשיחות לונדון הוא רואה הזדמנות חשובה לבוא לידי הסכם עם הערבים. מסופקני, אם זוהי הזדמנות. לאחר ביטול תכנית המדינה אין בשעה זו כל סכוי להסכם עם הערבים — בלי שנסתלק מהציונות.  
ידועה עמדת המופתי, והמשלחת בלונדון תהיה מורכבת מאנשי המופתי. אם גם ישתתפו נציגי האופוזיציה, אין כל יסוד להניח, שהם יהיו פחות קיצוניים מאנשי המופתי — הם יצטרכו להראות, שאינם פחות פטריוטים משליחי המופתי. מדינות ערב לא תעשינה דבר נגד רצון משלחת ערביי ארץ ישראל. ואנשי המופתי לא יזונו מדרישותיהם כמלוא הנימה. למה יעשו זאת? תכנית המדינה היהודית נפלה. המנדט נכשל. העולם הערבי נתגייס לעזרת ערביי ארץ ישראל. נראה, כאילו פחדם נפל על אנגליה. מדינות ערב, שאינן מסכימות זו לזו כמעט בשום דבר הנוגע לעצמן, תומכות בדרישות המופתי, בכל אופן כלפי חוץ. בתנאים אלה קשה להניח, שנצא מלונדון בהסכם יהודי-ערבי.

לפני כעשרים שנה נכרת הסכם יהודי-ערבי, ואנחנו מוכנים גם עכשיו להכיר בו ולקיימו, אולם הצד השני התנכר לו: הסכם וייצמן-פיצל. הסכם זה בנוי על הרצון להגשים בכוחות משותפים את השאיפות הלאומיות של שני העמים, היהודי והערבי, ועל ברית-ידידות בין ארץ-ישראל יהודית ובין ערב עצמאית. ההסכם הוא חייב, לאמץ ולהגביר עליה יהודית לארץ ישראל בקנה-מדה רחב ולישב העולים היהודים במהירות האפשרית על הקרקע — בהתישבות צפופה ובעיבוד אינטנסיבי של האדמה.

ודרושה אופטימיות רבה להאמין, שהערבים יאשרו עכשיו הסכם מעין זה. — — —  
— — — ויש להניח, שהדיונים בלונדון יסתיימו בקביעת מדיניות חדשה על ידי הממשלה עצמה, ומדיניות חדשה מצד הממשלה מחייבת גם מדיניות חדשה מצדנו. — — —

לונדון, ארמון סנט ג'יימס, 10.2.39 (בישיבה השלישית עם משלחת הממשלה הבריטית)

— מזכיר הממלכה, מר מ. מקדונלד, הציג לפנינו את בעית ארץ ישראל כדין ודברים שבין היהודים ובין הערבים; הצגה זו, לדעתנו, מחטיאה את האמת, שכן יש כאן דין ודברים בין העם היהודי ובין העולם הבלתי-יהודי כולו. ערביי ארץ ישראל והארצות השכנות אינם אלא חלק קטן של הצד השני, אם כי חלק חשוב מפני מצבו הגיאוגרפי. התביעה שלנו מופנית כלפי כל העולם התרבותי, ובעל הדברים שלנו בשורה הראשונה היא בריטניה הגדולה השלטת בארץ מטעם חבר-הלאומים.

באשר היא קבלה על עצמה שליחות והתחייבות כלפי העם היהודי. אלמלא היה הדבר כך, לא היתה משלחת הסוכנות היהודית, המייצגת את העם היהודי, יושבת כאן לדון עם ממשלת הוד מלכותו כנציגה המנדטורית של יותר מחמשים אומות.

מוזכר הממלכה דרש מאתנו לשים עצמנו „בנעלי הערבים“. דרישה זאת היתה הוגנת, אילו היה הצד השני אף הוא מוכן לעשות כמונו. אולם שליחי הערבים מסרבים לעשות זאת. הם אינם רוצים אפילו ליסב לשולחן אחד אתנו. — — —

— הקשר היהודי עם ארץ ישראל אינו מתחיל בהצהרת בלפור ובמנדט. שתי התעודות לא באו אלא לאשר מטעם כל העולם התרבותי, שהקשר ההיסטורי שבין העם היהודי ובין ארץ ישראל הוא קדום. היהודים שבים לארץ ישראל בזכות עצמם, ולא בחסד, שניתן להם על ידי אחרים; והתישבות היהודים בארץ קדמה לישוב הערבי. יש כששה עשר מליון יהודים, שמולדתם המוכרת היא ארץ ישראל.

מוזכר הממלכה טען, שהצהרת בלפור והמנדט נקטו בלשון סתומה ולא הבטיחו מדינה יהודית. אמנם שתי התעודות לא אמרו במפורש מדינה יהודית. לא יכלו לעשות זאת, מפני שזה לא היה בזכותם של העמים, אשר אשרו את המנדט לחייב את היהודים לשוב לארץ וליסד בה מדינה. אולם הכוונה היתה ברורה, שאם תצליח העליה היהודית וההתישבות היהודית — תהיה התוצאה הטבעית מדינה יהודית.

מוזכר הממלכה טען, שמחברי הצהרת בלפור לא ידעו את המצב בארץ לאמתו והיו סבורים, שזוהי ארץ ריקה כמעט. אבל קשה להאמין, שהמדינאים הבריטים לא ידעו את המצב בארץ לפני פרסום הצהרת בלפור. ארץ ישראל נחקרה באופן יסודי על ידי קיצנר וחבריו הרבה שנים לפני המלחמה, וט. א. לורנס בקר לא פעם בארץ לפני פרוץ המלחמה, והספר הטוב ביותר על ארץ ישראל נתפרסם על ידי משרד החוץ תוך כדי המלחמה, בטרם נתנה הצהרת בלפור.

הסעיף האחרון בהצהרת בלפור ביחס לזכויות האזרחיות והדתיות של העדות הבלתי-יהודיות בארץ מוכיח, שמחברי ההצהרה ידעו, שאין הארץ ריקה; הוא גם מבטל את הטענה על הלשון הסתומה. כי מה אומר סעיף זה: שלא יעשה דבר, העלול לפגוע בזכויות הדתיות והאזרחיות של העדות הבלתי-יהודיות, זאת אומרת, התנאי המגביל היחיד שהוצג לבית הלאומי הוא שמירת זכויות דתיות ואזרחיות של העדות הבלתי-יהודיות. מכאן שאין שום הגבלה אחרת חלה על „הבית הלאומי“ — כי איש לא יאמר, שמדינה יהודית אינה מתישבת עם שמירת זכויות דתיות ואזרחיות של עדות לא-יהודיות.

מוזכר הממלכה קבע שתי הנחות, שהונחו לדעתו בהצהרת בלפור. ההנחה הראשונה היא, שהסכמת הערבים, ולכל הפחות השלמתם, מתנה את הגשמת הצהרת בלפור והמנדט. בשתי התעודות הללו אין זכר ורמז לתנאי זה, ובריטניה הגדולה קבלה על עצמה התחייבות בלי תנאי כלפי כל העולם, כשהכירה בזכות הקדומה של העם היהודי. מוזכר הממלכה קבע שנית, שכוונת ההצהרה היתה, שאם תבגר הארץ ותהא ראויה לשלטון עצמי, הרי כל צד שיהיה לו באותו זמן רוב יהא זכאי להשתמש בזכות הדימוקרטיה המקובלת של הרוב; וכיון שאין רוב יהודי, יש להכיר בזכות הרוב הבלתי-יהודי לשלוט. יש לפקפק, אם הוגן הדבר לנקוט בנימוק זה נגד היהודים. אם היהודים הם עדיין מיעוט בארץ, אין זו אשמתם הם. לא בגלל חוסר קליטה עדיין היהודים הם מיעוט, אלא מפני ההגבלות המלאכותיות, שהוטלו על גידולם בידי ממשלת המנדט.

ההנחה היסודית של הצהרת בלפור היתה, שהישוב הקיים בארץ אינו אלא חלק קטן מהישוב, שהארץ מסוגלה להכיל, אם תפותח במילואה. גידולו של הישוב הערבי והיהודי מאשר ומאמת בהחלט הנחה זו. מאז נתנה ההצהרה גדל הישוב הכללי בארץ פי-שנים ומעלה, בעיקר לרגל המפעל היהודי. הישוב יכול להכפל שוב והרבה יותר מזה.

אין זו שאלה בין תשע מאות אלף ערביי ארץ ישראל ובין ארבע מאות אלף היהודים הנמצאים עכשיו בארץ, אלא בין הישוב הנוכחי של הארץ ובין מליוני היהודים העומדים לשוב אליה, בלי שינשלו ויתפסו מקום הישוב הנוכחי, אלא ייצרו מקורות חדשים לקיומם ולהתישבותם.

מזכיר המושבות דבר על דאגת הערבים לעתידם.

אין כיהודים המסוגלים להבין מצבה של אומה החרדה לקיומה. אולם העם הערבי הוא אחד העמים המצטיים בעולם. המרוכזים כמעט בשלמותם בארצם ובמולדתם והנמצאים כמעט במילואם תחת שלטון בני עמם. ערביי ארץ ישראל הם אחוז אפסי של האומה הערבית. ארץ ישראל לא היתה אף פעם מולדת לעם הערבי, וגורל העם הזה לא היה אף פעם קשור עם גורל הארץ הזאת. רק האומה היהודית קשרה את גורלה עם הארץ — זה אלפי שנים.

— — — ערביי ארץ ישראל אינם יכולים לאחוז החבל בשני ראשיו. אם הם רואים עצמם כחלק של העולם הערבי הגדול — והרכב המשלחת הערבית בוועידה זו מעיד על כך, — הרי הם חייבים לראות את הבעיה מתוך היקף רחב יותר: ולא יתכן שיתעלמו מהעובדה, שהשאיפות הלאומיות של הערבים סופקו במדה רחבה בארצות ערב ושאינן כל סכנה צפויה לעצמאות הערבית ממדינה יהודית קטנה בערך. אפילו תקיף מדינה זו את כל ארץ ישראל ההיסטורית.

— — — מזכיר הממלכה טען, שהמנדט עצמו מחייב בסעיף ב' מתן שלטון עצמי. אולם במנדט מדובר רק על „מוסדות של שלטון עצמי“ ולא על „שלטון עצמי לארץ“ — כנוסח הנמצא במנדטים של סוריה ועיראק. הבדל נוסח זה אינו מקרי אלא מכוון ומשמעותו, שהתפקיד המרכזי של המנדט הארצישראלי הוא הקמת הבית הלאומי, ורק מתוך כפיפות לתפקיד ראשי זה בא פתוח „מוסדות של שלטון עצמי“. אילו היתה הכוונה למתן עצמאות לארץ — לא היו מחברי המנדט גמנעים מהגיד זאת בפירוש, כאשר עשו זאת במנדטים בסוריה ובעיראק. אין שום ניגוד בין הזכויות המובטחות לערבים לפי המנדט ובין התפקיד הראשוני של המנדט — הקמת הבית הלאומי.

לונדון, ארמון סנט גיימס, 15.2.39 (בישיבה הששית עם משלחת הממשלה הבריטית)

הפעם אדבר כיהודי ארצישראלי ומובטחני, שאביע את דעתם ורגשותיהם של תשעים למאה, לכל הפחות, מיהודי ארץ ישראל. שמעתי בספק, שהצעות מזכיר הממלכה אינן עדיין בגדר החלטות ממשלת הוד מלכותו ולא הוצעו אלא כחומר לוויכוח. — — — ברצוני להגיד למשלחת של הממלכה המאוחדת, מה תהיה התגובה של יהודי ארץ ישראל להצעות אלו.

מזכיר הממלכה הציע:

1. שלאחר תקופת x שנים תופסק העליה היהודית, עד כמה שהדבר נוגע לממשלת הוד מלכותו. אמנם, אם הערבים יסכימו, תתמיד העליה גם לאחר שנים,

אבל מי יוכל להגיד, מה תהיה אז עמדת הערבים. מה שמזכיר הממלכה הציע בעצם הוא שתנתן הזכות לערבים להפסיק לגמרי העליה היהודית כעבור זמן מסוים.

2. במדה שהדבר תלוי בממשלת הוד מלכותו, ישארו היהודים בארץ כמיעוט לצמיתות. אם הצעה זו תהיה להחלטה, הרי פירוש הדבר שמ. ה. מ. החליטה, שהיהודים יהיו מיעוט לעולם בתוך מדינה ערבית. ארץ ישראל לא תוכל להשאר לעולם תחת מנדט בריטי וכתום המנדט תהפך למעשה למדינה ערבית.

3. שבמשך x שנים יוטל על העליה היהודית מכסימום שרירותי.

יש לציין קודם כל, ששיבת היהודים לארץ קדמה זמן רב לכבוש הבריטי של הארץ. כשנכנסה הממשלה הבריטית לארץ התחייבה להקל עליה יהודית ולסייע להקמה מחדש של הבית הלאומי היהודי. ההתחייבות, שלעם היהודי יוקם בית לאומי בארץ ישראל, לא יכלה בשום אופן להתכוון לכך, שארץ ישראל תהפך למדינה ערבית. היהודים חזרו לארץ — והייתי אחד מהם — לא כמהגרים המחפשים מקלט באיזה מקום שהוא בחסד זרים. שבנו לארצנו בזכות. הצעת מזכיר הממלכה פירושה, שהיהודים יסתלקו מלהיות בארץ בזכות. ההצעה פירושה, שלאחר שנים ימסרו לחסד לא־יהודים ולא תחת הממשלה, שהוטל עליה להקים הבית הלאומי העברי, אלא תחת ממשלת אלה, שהתנגדו תמיד לבית הלאומי במעשי אלמות ורצח. היש להעלות על הדעת, שארבע מאות אלף בני אדם, שבאו לארץ לא במקרה, אלא מפני שארץ זו חיה בלבם ובנפשם זה אלפי שנה ושבה תלוי כל עתידם הלאומי ומפני שסמכו על ההבטחה של אחת האימפריות העצומות ביותר, שאושרה על ידי חמשים אומות אחרות — היש להעלות על הדעת, שאנשים אלה יסתלקו מביצוע תקוותם ויוותרו על ביתם הלאומי ויסכימו לחיות חיי־שעבוד — כחיים, שנגזרו עליהם בכל תפוצות הגולה? מזכיר הממלכה תבע מאתנו לסמוך על התמדת הפיקוח של המנדט הבריטי. אולם בעוד מספר שנים יש בידי מנהיגי הערבים להתחיל שוב במערכת־דמים וטירור, לשלוח שוב משלחות לממשלת הוד מלכותו בדרישה, שכעבור חמש שנים או מספר שנים אחר יאבד ליהודים גם מעמדם כמיעוט מוגן, ואם ההצעות של מזכיר הממלכה יתקבלו על ידינו — הרי מצבנו בארץ יהיה כמצבם הנוכחי של היהודים בגרמניה. המצב יהיה עוד יותר גרוע, כי העם הגרמני הוא סוף סוף עם־תרבות גדול, הנגוע לפי אמונתנו רק בשגעון זמני חולף. — — —

אני רוצה לבקש ממזכיר הממלכה, שיאמין לנו, שהיהודים אינם מתעלמים מדאגותיה של בריטניה הגדולה והם מרגישים את הקשר האמיץ המקשר אותם לדימוקרטיה גדולה זו — אבל אין היהודים רשאים להתעלם מקיומם הם ומעתידם הם. גם חיייהם וכבודם וחירותם אומרים דבר־מה. כלום זה בגדר האפשרות האנושית, שיהודי ארץ ישראל יסכימו להצעות אלה? הדבר לא יתכן. שום מנהיג יהודי, ואף לא שום דיקטטור יהודי, אילו היה כזה במציאות, לא יבצע דבר זה. אולי יכולה ממשלה אדירה להגיד: „הבית הלאומי היהודי היה חלום — ואינונו“. אולי תוכל אנגליה להגיד זאת. ולבריטניה הגדולה יש די כוח לבצע את גזירותיה, אולם היהודים בארץ לא יעיינו בהצעות כאלה, ובשום אופן ובשום תנאים לא יקבלו אותן. זה מחוץ לגדר היכולת של איזה יהודי שהוא לוותר על זכותנו על הבית הלאומי, על זכותנו על „ארץ ישראל“. שום יהודי לא יכול לעיין בהצעה — ולא רק לקבל אותה — להיות למיעוט בארץ כבארץ נכריה, להיות בארץ ישראל כבגולה ולהתנות את זכות שיבת ציון בהסכמת הערבים. הכניסה לארץ ישראל היא זכותנו הטבעית, ההיסטורית, ואינה

מותנה בשום אופן בהסכם הערבים, אם כי היא מוגדרת עכשיו ברשיון ממשלת הוד מלכותו.

תחת שלטון התורכים היה חוק, שיהודי הבא לארץ רשאי להשאר בה רק שלושה חדשים, והיהודים נאלצו להפר חוק זה מתוך נאמנות לחוק שלמעלה ממנו. אני בעצמי הפרתי את החוק הזה, לפני שלוש שנים, אם כי אני איש אוהב-חוק, ובמקום שלושה חדשים נשארתי בארץ עד היום הזה, והריני בבחינת עולה בלתי-ליגלי. ואי אפשר בשום אופן לצפות, שהיהודים יסכימו לכך, שגורל עמם וארצם יהיה תלוי בהסכמת מי שהוא, אם גם מזכיר הממלכה סבור, שיתכן שהסכמת הערבים הנחן, אנו רוצים בכל לבנו לעזור לבריטניה הגדולה, ובשעת צרה נעמוד באמונה לימינה, אולם היהודים לא יוותרו על זכותם על ביתם הלאומי — ולו גם לשם עזרה לאנגליה. — — —

— — — נאמר לנו, שהערבים אינם מסתפקים בהצעותיו של מזכיר הממלכה, והם דורשים הפסקה גמורה של עליה יהודית — ומיד, ושהמשך העליה מחייב עזרת הכידונים הבריטים. יורשה לי להגיד — שהפסקת העליה היהודית לא תתכן בלי עזרת הכידונים הבריטיים. אי אפשר למנוע עליית יהודים לארץ, לחיפה, לתל-אביב או למקום אחר על חופי הארץ המיושב על ידי יהודים אלא בכח הכידונים הבריטיים, המשטרה הבריטית והצי הבריטי. וכמו כן אי אפשר להפוך את ארץ ישראל למדינה ערבית מתוך התנגדות היהודים — בלי עזרה מתמדת של כידונים בריטיים. — — —

לונדון, ארמון סנט ג'יימס, 23.2.39

(כתיבה המשותפת הראשונה עם נציגי המדינות הערביות ומשלחת הממשלה הבריטית\*)

— — — יש כמה עקרונות, שכל המסובים יכולים להסכים להם. אלה — הצורך הדחוף להקים שלום בארץ. בית — החזרת שגשוגה הכלכלי של הארץ. בעשרים השנים האחרונות התקדמה הארץ מבחינה משקית התקדמות רבה, ונדמה לנו, שזהו צורך משותף של היהודים והערבים להמשיך התקדמות זו. גימל — רצוי לקבוע יחסי ידידות מועילים בין ארץ ישראל ובין הארצות השכנות. דלת — שמירה על האינטרסים הבריטיים בארץ, כי נדמה לי שיש להסכים לכך, שהאינטרסים של העם היהודי והערבים עולים בד בבד עם האינטרסים של האימפריה הבריטית.

הנקודה החמשית — שאלת עצמאותה של ארץ-ישראל — אינה פשוטה כל כך, והדבר יהיה תלוי בכמה וכמה מסבות, אם למנות אותה בין העקרונות המוסמכים או לא. לפי דעתי תבוצע העצמאות של ארץ-ישראל במוקדם או במאוחר על ידי הסכם יהודי-ערבי, ואם ההסכם לא יושג עכשיו — בוא יבוא בזמנו. — — — אולם יש כמה נקודות, שיש להבהירן ושידידינו הערבים צריכים להסכים להן.

הנקודה הראשונה היא שהיהודים הם בארץ בזכות, ולא כאורחים ולא כזרים. ארץ ישראל היתה, הנה ותוסיף להיות מולדתם, אם כי לא מתוך שלילת זכות המולדת מתושביה האחרים, שרואים בה אף הם מולדת. אני מעריך — וכל חברי בלי ספק ישתתפו בהערכת — את דבריו של עלי מאהיר פחה על המעמד והחשיבות של העדה היהודית במצרים, ואני שמח לציין, שליהודים לא היה אף פעם יסוד להתאונן

\* בישיבה זו השתתפו: מטעם ממשלת מצרים — עלי מאהר פשה; מטעם ממשלת עיראק — נורי אל-סעיד ותומפק ביי סווידי; מטעם ממשלת סעודיה — פואד ביי חמזה; מטעם ממשלת בריטניה — מ. מקדונלד, לורד הליפס, מ. בטלר, לורד דוברין.

על מצרים החדשה. אולם אין מעמד היהודים בארץ ישראל כמעמד היהודים במצרים. היהודים נמצאים בארץ באשר זוהי ארצם. הם עלו לארץ כעם החוזר לביתו הלאומי. ההגבלה היחידה לעלייתם, שהסכימו לה, היא שלא ינשלו התושבים הנוכחים על ידי העולים היהודים. העם והממשלה במצרים זכאים לקבוע, אם יתנו או לא יתנו ל„אורחים“ נוספים לבוא לארצם. אין הדבר כך בארץ ישראל.  
(עלי מאהיר פחה שסע ושאל: למה התכוון מר בן-גוריון באמרו, שארץ ישראל היא ארצם של היהודים?)

— הכוונה היא לקשר ההיסטורי העתיק, שהוכר על ידי כל העולם, שבין היהודים ובין ארץ ישראל, הנמשך זה יותר משלושת אלפים שנה.  
(עלי מאהיר פחה שסע שוב ושאל: האם טענה זו יש לה בסיס במשפט הבינלאומי?)

— כן, זכות העם היהודי לשוב ולכונן ביתו הלאומי בארץ-ישראל על יסוד הקשר ההיסטורי הוכרה במנדט, והמנדט הוא תעודה משפטית בינלאומית.  
אין היהודים רואים עצמם כמיעוט בארץ, כמיעוט שהם מהווים במצרים או בעיראק. אם כי בזמן זה הם מיעוט מספרי, אבל מעמדם אינו מעמד של מיעוט. ודבר זה הוא באשר הם בארצם ויש להם הזכות להגדיל מספרם על ידי עליה, הכפופה רק לשיקולים כלכליים. אולם אם כי אין לראות ביהודים מיעוט הכפוף לשלטון זולתם — אין הם רוצים להשתלט על זולתם.  
ורק אם עקרונות אלה יתקבלו על ידי שני הצדדים ואי-ההבנה הקיימת ביחסי שני העמים תסולק, אפשר יהיה לדון באופן קונסטרוקטיבי על שאלת עצמאותה של הארץ. ברצוני רק להוסיף, שעצמאות זו לא תבוצע ואי-אפשר לבצעה בניגוד לרצון אחד משני העמים.

לונדון, ארמון סנט ג'יימס, 11.3.39 (בישיבה עם משלחת הממשלה)

אני מודה למזכיר הממלכה, מר מ. מקדונלד, על הבהירו את המצב. המשלחת היהודית רואה חובה לעצמה לדחות הצעות המשלחת הבריטית לא רק בפרטיהן אלא ביסודן, ואני רוצה להסביר בבהירות האפשרית, מדוע לא יוכלו היהודים לקחת חלק בהגשמתן. אין זאת מפני חוסר-רצון לעזור לממשלה. לא פעם היינו בלתי-מרוצים מהמדיניות של הממשלה, אבל קיימנו את הקואופרציה במשך עשרים השנים האחרונות. אולם לא נוכל לתת יד לשום מוסד המכוון להקמת מדינה פלשתינאית עצמאית, אם מדינה זו תוקם בתנאים, הדנים את היהודים להשאר מיעוט בארץ או המטילים עליהם מעמד של מיעוט. לא נוכל לבטוח בשום ערבות של נייר, ולו גם הערבות הנמרצות ביותר ובכוונה הטובה ביותר. העובדות העקשניות הן הקובעות; ואם במדינה העצמאית יהיה רוב ערבי, הרי פירוש הדבר, שזוהי מדינה ערבית. המדיניות החדשה של הממשלה לצמצם בתחילה ולהפסיק אחר כך לגמרי את העליה היהודית מכוונת כנראה למטרה זו. בית לאומי יהודי לא? כן? במדינה ערבית. אפילו המעט שנוצר כבר לא יהיה לו קיום בטוח במדינה ערבית. אי אפשר יהיה לקיים במדינה כזו את התרבות החדשה, שיצרו היהודים בששים השנים האחרונות בארץ. ונדאי שהגידול הנוסף של הבית הלאומי יושבת — וכך תפקע הזכות היסודית של העם העברי בארצו. בארץ ישראל יש לנו ליהודים שני אינטרסים: אלף — האינטרס של היהודים הנמצאים כבר בארץ — קיומם, מפעלם, עתידם. בית — האינטרס של העם היהודי

כולו, האינטרס של היהודים שאינם עדיין בארץ, אלא שלפי הצהרת בלפור והמנדט יש להם הזכות לשוב לארץ במשפט. בוועידה זו אנו מצוינים בעיקר בדבר השני, בזכות העם היהודי בשלמותו. לכך נתכוונתי באמרי, שהזכות היסודית של העם היהודי תפקע במדינה ערבית. — — —

— — — אין היהודים חוזרים לפלשתינה הערבית. בהגשמת זכותם לשוב לציון הם יוצרים „ארץ ישראל“ חדשה — משך חדש, חקלאות חדשה, תעשייה חדשה. הם מקימים כנסת יהודית חדשה, הנושאת עצמה ואינה תלויה בערבים וגם אינה נוטלת מהם דבר. היהודים אינם מתישבים בכפרים ערבים — הם בונים כפרים חדשים. אינם משתכנים בערים ערביות — הם מקימים ערים חדשות. הם חורשים וזורעים שדותיהם כמו יריהם; וכך הם נוטעים את עציהם, בונים את בתיהם ומיסדים בתיהם — ואנו תובעים את הזכות לעם היהודי להמשיך מפעל זה. אפשר לגזול מאתנו זכות זו בכוח פיסי — אבל בשום תנאי ואופן אי אפשר לעם היהודי להסתלק ממנה. ארץ ישראל היא מולדתנו בזכות ובמשפט, ואין אנו מכירים בעלות היחידה של הערבים. ועלי לעמוד באופן מיוחד על שאלת הקרקע. לפי דברי המשלחת הערבית — ואני נשען על ההצהרה הרשמית, שנתפרסמה מטעם הערבים לפני ימים אחדים בעתונות — יש בארץ ישראל רק 1.700.000 אקר של אדמה ראויה לעבוד. זהו בערך 7.000.000 דונם. הממשלה, כנראה, מקבלת את ההגדרה הערבית של אדמה ראויה ובלתי-ראויה לעבוד. אם כי אנו לא הסכמנו אף פעם להגדרה זו, אין בדעתי כאן עכשיו לעמוד על כך. לפי זה יוצא, שבארץ ישראל, התופסת שטח למעלה מ-26.000.000 דונם, יש לדברי הערבים עצמם 19.000.000 דונם שאינם ראויים לעבוד, כלומר יש כתשעה עשר מליון דונם, למעלה משני שלישי הארץ, שאין הערבים מעבדים ואין הם מוכשרים לעבד. אנו היהודים תובעים לעצמנו את הזכות להפריח ולעבד אדמות אלו. אדמה זו אינה מעובדת. לפי הודאת הערבים עצמם אין היא ראויה לעבוד — על ידם. אנו רוצים לנסות כוחנו ולעבד אדמות אלו. לא פעם כבר הפכנו „אדמות בלתי-ראויות לעבוד“ לאדמות פורחות. לכך התכוונתי באמרי, שאנו יוצרים „ארץ ישראל“ חדשה. ואין לערבים, לפי דעתנו, הצדקה לשלול מאתנו הזכות לאדמה, שאין הם משתמשים בה ואין הם מסוגלים ויכולים להשתמש בה. הממשלה מתכוונת לקבוע איזורים, שבהם תאסר כל התישבות יהודית. אין אף איזור אחד בארץ, שאין בו שטחים רחבים של אדמות המכונות „בלתי-ראויות לעבוד“. מהי ההצדקה המוסרית והכלכלית לגזירה זו על אדמות ארץ ישראל שתעמודנה בשוממותן? — — — אם תוקם מדינה ערבית — ותקראו לה באיזה שם שהוא — ברור הדבר, שימנעו מהיהודים את הזכות והאפשרות לקום הריסות הארץ והמפעל היהודי יִחַןֵק באָבו.

— — — המשלחת היהודית סבורה, שהקמת מדינה כזו אינה מתישבת עם ההתחייבויות של ממשלת הוד מלכותו לפי המנדט. — — —

לונדון, 22.3.39

ל — — — בירושלים.

— — — מבחינה פורמלית הפרשה לא נסתיימה עדיין: הממשלה עוד לא

פרסמה את מדיניותה.

אבל חוששני, שאין תקווה רבה שהממשלה תדחה את קביעת מדיניותה. לפי

שעה נראה, שלא הצליחו חברינו בושינגטון להניע את ר. להתערבות רצינית — ורק התערבות זו יכולה היתה לעכב את הגזירה.

אין ספק שחברינו באמריקה עושים את כל אשר בידם — אבל רק תמים יכול היה לחשוב, שאפילו הממשלה האמריקנית הידידותית ביותר — וקשה לצפות לממשלה ידידותית יותר מזו אפילו באמריקה — תודה עם עמדתנו אנו. — — — דעת הקהל באמריקה מפגרת ונחשלת בענינים בין-לאומיים, והנשיא לא יעשה צעד, העלול לעורר התנגדות רבה בעם. אבל אין זה הטעם היחיד. רוזוולט, ככל אמריקני מתקדם הוא ידיר גדול לאנגליה ודואג לשלומה ולמעמדה, ואין הוא מוכן להתנכר לקשיים ולחששות, שהולידו את המפנה החדש בממשלה הבריטית. ר. שומע לא רק את טענות ידידיו הציונים, אלא גם את טענות בא-כח הממשלה הבריטית, המסבירה לו בלי ספק את הנימוקים הפוליטיים של כיוונה החדש — את ההכרח לפייס את העולם הערבי והמוסלמי ולהניח דעתם של ערביי ארץ-ישראל. הוא שומע על הקשיים — ובצורה מוגזמת — שאנגליה נתקלת בהם בהגשמת המנדט, והוא יודע, שאין אמריקה מוכנה לשלוח צבא לארץ-ישראל או לארצות המזרח הקרוב, ואם גם אינו מזדהה לגמרי את דעת הממשלה האנגלית — הרי הוא בלי ספק לוקח בחשבון את חששותיה וקשייה, ואין הוא מוכן ללחוץ בשעת מצוקה על מדינה ידידותית, כמו שהיינו רוצים אנחנו. ובלי לחץ זה איני רואה שום יסוד לשינוי כל-שהוא בכיונה הנוכחי של הממשלה, ואיני מאמין, שהממשלה תסתלק מקביעה חדשה בימים הקרובים, או שהקביעה תהיה טובה יותר מזו, ששמענו עליה בהצעות הסופיות, שהוגשו לנו בשבוע שעבר.

„הספרים הלכניים“, שממטירה עלינו הממשלה בימים אלה לרגל חליפת המכתבים של מק-מהון (עד עכשיו כבר הופיעו שלושה: מספר 5957, 5964, 5974), מעידים לא רק על שינוי כיוון לעתיד, אלא על נטיה בולטת לפסול מבחינה מוסרית ויורידית את הצהרת בלפור והתחייבויות אנגליה כלפי העם היהודי — גם לשעבר.

— — — ויש להניח, שבקרוב יתפרסם „ספר לבן“ על מדיניותה החדשה של הממשלה. — — — והתנועה הציונית, ובשורה הראשונה הישוב בארץ, יעמדו בפני בעיות חדשות, חמורות והרות-סכנות. שפתרון ידרוש מאתנו הרבה אומץ ועוז והעפלה גם במחשבה וגם במעשה. על שאלות אלו לא אעמוד הפעם. — — —

כאן אני רוצה רק להעיר כמה הערות-הערכה לעמדתנו בוועידה העגומה הזאת. אתם יודעים כבר, שהחששות הקשים ביותר שהיו לנו לפני הוועידה — נתקיימו, ובמידה גרועה מזו שצפינו מראש. אני הייתי אולי הפסימיסט הגדול ביותר ביחס לכוונותיה של הממשלה, ואחרי השיחה הראשונה, שהיתה לי יחד עם ו. לפני כחצי שנה עם מ., היתה לי הרגשה, שעומדים להסגירנו, ובמכתבי מהימים ההם תמצאו חזות קשה מאד.

בימים המעטים, שבליתי בארץ לפני „שיחות“ לונדון, הסחתי להנהלה את דאגותי החמורות — אולם אפילו אני לא חשבתי, שירחיקו ללכת כל כך במפנה החדש. לא האמנתי, שכבר עכשיו יכריזו על הקמת מדינה ערבית — ואני מניח, שאיש מכם אינו משלה את נפשו ביחס לתכנן האמתי של הצעות הממשלה בדבר ה„עצמאות הפלשתינאית“, אם כי הממשלה נזרת כל כך שלא לקרוא את הילד בשמו הנכון.



משום מה נמצאו אצלנו חברים שהשתעשעו בדמיונות-שוא והבטיחו לעצמם ולאחרים מדיניות של עלית שלושים אלף לשנה... אופטימיות היא מדה טובה, וכשאני לעצמי סבור אני, שאין אדם יהודי יכול להיות ציוני בלי להיות אופטימיסט, אבל האופטימיזם יש בו ברכה כשהוא מכון כלפי עצמנו ולא כשהוא נתלה באחרים. את האחרים עלינו לראות ראייה ריאליסטית, כמו שהם, ולא כמו שאנו היינו רוצים שיהיו. ההייה האנגלית אינה תלויה ברצוננו ובמחשבתנו. זוהי הייה עצמאית, כפופה לחוקיה היא, וציוני הבונה הכל על רצון האומה היהודית וצרכיה מחויב לדעת, שלאומה זרה אף היא יש לה רצון משלה וצרכים משלה ותפיסה משלה, ואין אלה נקבעים על פי מאוינו אנו. אי אפשר לה לציונות בלי אמונה עמוקה, ללא גבול, ברצונה של האומה היהודית להגאל — ויהיו הקשיים והמכשולים אשר יהיו, אבל כשאמונה זו מסתמכת על חסדי זרים, כשאין הזרים האלה מוכנים כלל למעשי חסד אלה — אין זו אמונה פורה ומפריה, אלא סנוורים מסוכנים, המולכים אל התהום הפעורה.

ודבר משונה: דוקא ציונים בעלי אוריינטציה „בריטית“ מובהקת כמוני, שאינם רואים בכל פקיד ושליט בריטי צר ואויב, ואינם מתנכרים לחיוב הגדול של המשטר הבריטי בעולם ובארצנו, דוקא אלה עמדו והזהירו במשך שלוש השנים הללו לא לסמוך יותר מדי על הבטחות האנגלים והתחייבויותיהם המשפטיות והמוסריות, כי האנגלים הם אגואיסטים ככל עם אחר בעולם, והם מקרבים להנאתם, ומרחיקים כשנראה להם הצורך להרחיק, והם מפרשים את הבטחותיהם לא מבחינת הצדק העליון, אלא מתוך צרכי השעה ותועלת האימפריה שלהם. ודוקא „זוללי“ אנגליה, נעשו בשנים הראשונות ל„אופטימיסטים“ מושבעים על חשבון אנגליה ובנו כל מדיניותם הציונית על הנאמנות המתמדת של אנגליה להתחייבויותיה המנדטוריות. זכורני השיחה, שהיתה לי עם ב. מיד לאחר הקונגרס העשרים. ספרתי לו על הלך-הרוח החדש של העם האנגלי והממשלה האנגלית בעקבות המהומות בארץ והשינויים בסיטואציה הבינלאומית, המוביל לקראת חיסול מדיניות המנדט. הוא השיב לי ב„נצח אנגליה לא ישקר“. לא הסכמתי אתו — אך הבינתי אותו. אדם-מעלה זה האמין כל חייו אמונה רבה באנגליה, ולא רצה או לא יכול לפקפק בעקרון פוליטי מורש בנפשו. — — — אבל לא יכולתי להבין את האמונה העיוורת, שנתחדשה לפתע פתאום בלב אנשים כא, ט. ועוד, שחלקו כל הימים על האוריינטציה הפרו-בריטית של ציונים כמוני (ואוסיף בסוגרנים: אני עדיין עומד בתוך אוריינטציה זו גם עכשיו) — כיצד נתעוררה אצלם אמונה כזו בהתמדת פוליטיקה פרו-ציונית של ממשלת המנדט...? — — —

— — — ואף על פי כן אני אומר: יצאנו מועידת לונדון מפים — אבל לא

מנוצחים.

פחות ממי שהוא אחר הלכתי לועידה זו בתקוות מרובות. להפך, הייתי עמוס חששות כבדים, וכל החששות באו — יתר על כן: יותר משיגורתי בא. וגם עכשיו — לאחר מעשה — ברור לי, שהיינו צריכים ללכת לועידה ולעמוד במערכה זו. אין אנו רשאים אף פעם לומר: אין לנו מה להפסיד. יש לנו הרבה מה להפסיד. אין אנו יכולים להרשות לעצמנו להפסיד לגמרי את אנגליה — ואני הפסימיסט טוען עכשיו, שעדיין לא הפסדנו לגמרי את אנגליה. ועלינו לעשות כל המאמצים בעתיד הקרוב לבלי נפסיד אותה. כמעט שהפסדנו את הממשלה האנגלית. ואם כי אנגליה היא ארץ דימוקרטית, וממשלות מתחלפות בה, ואין ממשלה חדשה קשורה וכפופה תמיד

לממשלה קודמת, הרי ההפסד שהיה לנו עכשיו בממשלה זו — אינו בן-חלוף, בכל אופן לא על נקלה יתוקן המעוות גם אם יהיו חלופי-משמרות בעתיד הקרוב (הסכויים לכך אינם מרובים). אבל בכל זאת אין הממשלה באנגליה שם-נרדף לעם, ואולי לא הפסדנו עדיין את העם האנגלי כאשר הפסדנו את הממשלה; ואנו, שאין לנו בעולם החיצוני הרבה משענים, אין אנו יכולים ואין אנו רשאים לזלזל במשען-המעט, שיש לנו עדיין בעם האנגלי. ומשום כך חשבתי להכרח את השתתפותנו בוועידה, וגם לאחר המכה הנוראה שקבלנו ברור לי, שבזאת לא עשינו משגה. — — — השתתפות זו — היתה בה ברכה. אמנם הברכה אינה שקולה כנגד המכה אשר הצינו. אבל המכה היא פרי מסבות אובייקטיביות, שאין לנו שליטה עליהן ואינה תלויה לגמרי בעובדת השתתפותנו או אי-השתתפותנו. — — — אבל הברכה כרוכה כולה בעובדת השתתפותנו ב„שיחות“. והברכה (לא גדולה ביותר, ואין לדעתי להפליג בערכה, אבל גם ברכה קטנה ברכה היא) היא משולשת:

א. ברכה פנימית: נוצרה בלונדון חזית יהודית מלוכדת, כאשר לא פללתי. וכאן אני מתוודה, שחששותי הקשים נתבדו. היה לי לפני השיחות פחד רב — לא מהאנגלים והערבים — אלא מהיהודים, וקודם כל מה„יאהודים“. ידעתי, שיש הכרח בשתופם, כי בחוץ יהיה נזקם גדול הרבה יותר. אבל הייתי מלא דאגה לעמדת השועים היהודים וגרוריהם באנגליה. ואני מציין בספוק רב, שדוקא בשתוף זה הצלחנו. הלורדים האלה לא נהפכו לציונים, אבל כמעט שלא היו מתנהגים טוב יותר, אילו היו ציונים. — — — אני רוצה לשבח באופן מיוחד את עמדתו של „ליאונל כהן“, שאמנם לא השתתף בשיחות עם הממשלה והיה נוכח רק בישיבות ה„פנל“, אבל יהודי פקח זה — — — נקט מהיום הראשון עמדה פוליטית נכונה וציונית בהחלט: לעשות פשרות הודיות למען הסכם יהודי-ערבי, אבל אם הערבים אינם מוכנים לפשרות ולהסכם — לעמוד נוכח אנגליה על מלוא תביעותינו וזכויותינו בלי כל רתיעה ובלי כל פשרה. גם שני הלורדים, שהשתתפו בכל הישיבות בסנט גיימס, אם כי בוודאי לא הסכימו בלבם לכל דברינו — לא פרצו אף פעם את הגדר, ומתוך שתיקה קבלו על עצמם את כל אשר טענו אנחנו כלפי הממשלה. — — — אני מתאר לעצמי, כמה צרמה באזני המתבוללים האנגלים האלה ההצהרה החריפה, שקרא וייצמן בשם כולנו באזני הממשלה ב-27 בפברואר. אולם הדברים נאמרו גם בשמם — והם לא מחו וקבלו עליהם את הדין.

גם מצד „אגודת ישראל“ היתה סולידריות גמורה — כלפי חוץ. — — — ולא רק כלפי הממשלה: הפרסטיז'ה של ההנהלה בעיני כל המשתתפים (בכל אופן — המשתתפים „החיצוניים“ שאינם שייכים לסוכנות) עלתה במשך השיחות. היתה הכרה, שזוהי הממשלה כביכול של העם היהודי, וכישיבה האחרונה של ההנהלה, שבה החלטנו על פיזור ה„פנל“ ודחית הצעות הממשלה, לקחו חלק גם בא-כוח „אגודת ישראל“ וגם שני הלורדים. בורסטיד בעצמו נסח את ההחלטה שקבלנו פה-אחד, ונציג „אגודת ישראל“ הציע, שאחרי פיזור ה„פנל“ תוסמך ההנהלה לנהל את הפעולה.

במצבנו אנו אין לזלזל גם ב„פכיס“ קטנים אלה.

ב. המגע עם באי-כוח מדינות ערב. עצם הופעת מדינות ערב בשאלת היא כמובן צרה צרורה, כי בעצם לא באה ועידה זו אלא לפייס את המדינות האלו על חשבוננו, וכל המפנה החדש לקראת חיסול הצהרת בלפור לא היה בא (בכל אופן

לא היה בא בחריפות כזו), אלמלא מדינות ערב והמשקל הפוליטי והאיסטרטגי, שהחוגים השליטים באנגליה מיחסים להן... אבל מדינות אלו קיימות ומשפיעות על אנגליה, בין שאנו משתתפים בשיחות ובין שאיננו משתתפים. רק תמימות של עוורים פוליטיים יכולה להניח, שהסירוב שלנו לבוא ללונדון היה נוטל ממשקלן של מדינות ערב ומעכב בעד הממשלה לשנות את מדיניותה.

אולם היתה ברכה כל-שהיא (וכאן ודאי שאסור להגזים) בפגישתנו אנו עם באי-כוח מדינות ערב — ודוקא בנוכחות הממשלה האנגלית. שתי פגישות היו לנו עם „המדינות“ — שתיהן „בלתי-פורמליות“ כביכול, ושתיהן בהשתתפות מלאה של „המשלחת“ האנגלית: לורד הליפס, סגנו בטלר, מלקולם מקדונלד וסגנו לורד דפריין, וכל פמלית הפקידים של שני המיניסטרוניגים: המושבות ועניני החוץ. הפגישה הראשונה התקיימה ביום 23.2.39 והשניה ביום 7.3.39. — — — שתי השיחות נגמרו למעשה בלא כלום, אולם היה הבדל עצום ברוח השיחה בין פגישה ראשונה לשניה. מצד הערבים היה בשתי השיחות עלי מאהיר המצרי ראש המדברים. בפגישה הראשונה דבר על יהודי ארץ-ישראל — כעל יהודי מצרים, עיראק, והבטיח להעניק להם שוויון זכויות ממש כליהודי מצרים... והוא חשב זאת לצדקה... בפעם השניה — דבר כבר בשפה אחרת. הוא הבין כבר, שיהודי ארץ ישראל אינם מתעניינים ב„ראונופראוניה“ — אלא יש להם מעמד אחר ואינטרס אחר לגמרי, וגם כשהפנה אלינו בקשה ל„הָאָט“ את עליתנו — נמק זאת באפשרויות של המשכת המפעל בתנאים טובים יותר בשבילנו, שאולי יביאו אותנו גם לרוב בארץ.

איני מיחס רצינות וחשיבות מיוחדת לאמרה זו — אבל אין לזלזל בערך המגע, המביא לידי הבנה פוליטית יותר של עניינינו אצל נציגי ערב אלה. אמנם נפגשנו לא בפעם הראשונה עם מדינאים ערביים. היו אלה פגישות רבות לפני כך — גם עם סורים, גם עם מצרים, גם עם עיראקים, וגם עם באי-כוח אבן-סעוד. אבל זוהי הפעם הראשונה, שנפגשנו אתם יחד — ובמעמד הממשלה האנגלית, ובאוני שניהם גם יחד השמענו דברים, שלא נשמעו אף פעם קודם במסכה אנגלית-ערבית. נוצר קונטקט בתנאים חדשים, שאיני תולה בו תקוות רבות, וודאי לא מופרזות, אך גם איני מולזל בערכו. חשבונותינו עם הערבים עוד לא נגמרו — כמעט שלא התחילו — כשם שלא נגמרו עדיין אפילו חשבונותינו עם האנגלים. — — — ג. בהאָבקותנו המרה והנואשת הפעם עם האנגלים היה גילוי חדש. נוסף על הנימוקים המרובים, שאנו משתמשים בהם מדי פעם בפעם — מצוקת ישראל, קשרינו עם הארץ, ברכת מפעלנו, התחייבויות אנגליה וכדומה (ונימוקים אלה לא השפיעו ולא היו עשויים להשפיע הפעם — כי האזון אטומה לצלילים אלה בשעה טרופה זו) — נשמע הפעם נימוק חדש, שעשה את שליחותו: נימוק כוחנו בארץ. אף פעם לא שמעו האנגלים נימוק זה, ולפני „שיחות“ לונדון, כמדומני, לא הוכנס אצלם בחשבון כלל. והנימוק נשמע בחוקף ובבטחון, שהפתיע והדהים את האנגלים — וגם הרעים והרגיז אותם, אבל נקלט במוחם ובלבם. האנגלים לא רק שמעו דברים על כוחנו בארץ — נדמה לי, שהם חשו כוח זה בכל התנהגותנו ועמידתנו. כוח-דברינו אמר להם לא פחות מאשר דברינו על כוח. זה היה, נדמה לי, החידוש העיקרי, ואולי היחיד, בשיחות שבינינו ובין האנגלים. נתגלה לממשלה, שיש כוח יהודי בארץ-ישראל — עדיין לא כוח מכריע, אבל כוח, שאין להתעלם ממנו ואין לעבור עליו לסדר היום. — — —

והכוח שלנו עשה שליחותו לא רק כלפי האנגלים. מובטחני, שגם בשביל כמה מהשליחים היהודים, ביחוד מאנגליה, היו בגלוי-כוחנו זה הפתעה גדולה ונעימה. נדמה לי, שאחדות זו, שנשמרה עד סוף הועידה במשלחת היהודית, יש לזקוף לא מעט על חשבון גילוי כוח הישוב. אפילו יהודי מתבולל, חבר בית הלורדים, נהנה בעומק לבו כשהוא שומע, שבאיזו פנה בעולם יש קיבוץ יהודי שאינו תלוי לגמרי בחסדי אחרים אלא סומך על כוחו ותקפו וחסדו הוא — ומדבר בעוז רוח עם ממשלת האימפריה הגדולה בעולם... — — —

אולם כל שלושת החיובים האלה אינם אלא עוללות — ואין שכרן יוצא בהפסד העצום והנורא, שהפסדנו במערכה זו. בגודל ההפסד קשה להגויס. את המדה המלאה והמדויקת של האבדה נדע, כשיתפרסם „הספר הלבן“, שבו תצהיר הממשלה על מדיניותה החדשה. מובטחני, שהמדיניות החדשה לא תתקיים — לא תכנית חמש השנים, ובוודאי לא תכנית העשור. אבל אני מזהיר נגד אופטימיות קלה. — — — האסון הצפוי לנו עכשיו בארץ הוא גדול ונורא, כי מאחרי עומדים כוחות הרס ומשטמה, הרוצים לטרוף אותנו ולהשמידנו מעל פני האדמה. ונדרשת מאתנו עצה ותושיה, התכוננות והתאזרות, חכמה וגבורה, סבלנות ועקשנות, התאמצות נואשת והתלהבות-אמונה — למען עמוד בשער, למען החזיק מעמד, למען הגביר חיילים עד יעבור זעם. בפגישתנו הראשונה עם ראש הממשלה — ביום 16.2.39 — בטרם גלתה לנו הממשלה את כל מזימותיה — אמרתי לצ'מברליין בשם הישוב שלשה דברים:

א. שהיו לנו הרבה אכזבות מהפקידות הבריטית ובקרנו אותה לא פעם קשה, וחוששני, שנצטרך לבקר אותה קשה. אך אם אנגליה תצטרך חלילה להלחם על קיומה — יעמוד מאחוריה כל הישוב.

ב. שאם כי איני מקוה, שהפעם נגיע לידי הסכם עם הערבים — הרי נוסף תמיד לחתור לקראת שלום ערבי-יהודי, ועם תגבורת כוחנו בארץ נגיע לידי ברית יהודית-ערבית, לא רק בארץ גופה, אלא גם בארצות השכנות.

ג. שחרף כל התלאות, שמצאו את הישוב והצפויות לו בעתיד — מלא הוא אמונה בכוחו, ביצירתו ובעתידו, ובטוח הוא, שיבצע, על אף כל המכשולים, את שליחותו ודבר הגאולה בוא יבוא.

— בשלושת סעיפים אלה אני רואה גם עכשיו את עקרונות הפרוגרמה הפוליטית של הציונות בתקופה זו:

1. מלחמה ללא-פשרות במדיניות האנטי-ציונית של הממשלה האנגלית (והפקידות בארץ) — אבל אוריינטציה פרו-בריטית בהתגוששות הכוחות העולמיים.

2. עמידה ללא-חח נגד הטירור הפיסי והפוליטי של הערבים — אבל חתירה מתמדת לקראת הבנה הדדית בארץ ובארצות השכנות.

3. תגבורת כוחו של הישוב — כאבן הפנה של כל הבנין הציוני.

כוח הישוב הוא גם האמצעי וגם המטרה של המדיניות הציונית. וכל מחשבתנו ומרצנו בימים הקרובים צריכים להיות קדושים להאדרת כחו של הישוב — כוחו המשקי והארגוני, המוסרי והפיסי, הכמותי והאיכותי; בכוח זה נהדוף אחר את ההתקפות והסכנות, ובו נבנה וניצר, בו גם נחזק את התנועה ונרכז סביבנו את העם — וגם נרכוש את דעת הקהל באנגליה ובעולם. האדרת כוח הישוב — זהו עכשיו עיקר העיקרים, צו הצוויים. ישוב זה, שנוצר באמצעי העם, הוא עכשיו כמעט המשען והמגן היחידי של תוחלת העם, כי רק הישוב יוכל לעשות לאל את המזימה, שחורשים עכשיו בלונדון — — — לחסל את „הבית הלאומי“.

ירושלים, 24.4.89 (בכנסו חברי הוועד הפועל הציוני)

— — — המדיניות החדשה, שהציעו לנו בארמון סנט ג'יימס, לא באה לפתע פתאום ולא נולדה תוך כדי הוועידה. עוד לפני שנה ומעלה היו לנו ידיעות על מגמה גוברת והולכת בתוך הממשלה לחיסול המדיניות הציונית. בשיחות המרובות והממושכות, שהיו לנו בלונדון בחדשי הקיץ שקדמו לוועידה עם מיניסטר המושבות, שמענו רמזים שקופים על המפנה החדש וגם הסברות ונימוקים לשינוי הקו של הממשלה, ולא הלכנו לוועידה מתוך אשליה. לא קוינו לצאת מלונדון ברכוש גדול. להפך, ידענו פחות או יותר מה צפוי לנו. — — —

ידענו, שוועידת לונדון לא כונסה למען שמוע את קובלנותינו אנו, אלא למען מצוא דרך של השלמה ופיוס עם העולם הערבי. והחששות הקשים לא נתברו. להפך, יותר משיגורנו — בא.

— — — לשם מה היתה נחוצה לאנגליה משלחת יהודית וועידה ממושכת וחגיגית? הן סוף־סוף יש לאל ידה של אנגליה לקבוע את מדיניותה גם בלעדיו. לשם מה באו השיחות המרובות והממושכות? בהמשך הוועידה התקיימו שש עשרה ישיבות מלאות בין המשלחת היהודית ובין המשלחת של המלכות המאוחדת. מלבד שיחות פרטיות עם נשיא הממשלה, מיניסטר החוץ, מיניסטר המושבות, עוזריהם וסגניהם. בשיחות אלו הובררה הכוונה, שהיתה לממשלה בכינוס זה. הממשלה קוותה, שתצליח להכניע את היהודים ותביא אותם לידי הסכמה, או לכל הפחות לידי השלמה.

הממשלה בטחה בכוחה ובאמצעים אשר בידה והאמינה, שהיהודים לא יאזרו כוח לעמוד בפניה, והיא השתמשה בכל האמצעים, כשרים ופסולים, לכוף עליהם את רצונה. — — —

המשלחת היהודית לא נכנעה. זהו החיוב הגדול ביותר של פרשת לונדון. — — —

עמדה זו של המשלחת היהודית הפתיעה את הממשלה. עד הרגע האחרון קוותה הממשלה, שיעלה בידה להביא אותנו לידי השלמה עם מדיניותה החדשה. חוששני, שהממשלה עודנה מאמינה באפשרות זו גם אחרי ועידת לונדון. כי לא נסתיימה עוד הפרשה, נסתיימה רק הוועידה. הממשלה סבורה, שהעמדה של המשלחת אינה העמדה של הישוב. בהגשמת המדיניות החדשה תעמוד הממשלה לא בפני משלחת מצומצמת של עשרות נציגים — אלא בפני ארבע מאות וחמשים אלף יהודים. והממשלה מקווה, שתצליח להכניע אותם, אם לא כולם, הרי חלקים חשובים בתוכם. וזוהי השאלה הגדולה העומדת כרגע לפנינו.

בוועידת לונדון שמעה הממשלה מפינו דבר חדש: בהרצאת טענותינו על זכויותינו ההיסטוריות, על התחייבויות בינלאומיות, על זעקת המצוקה היהודית, על ברכת מפעלנו והתישבותנו, לא היה בשביל הממשלה שום חידוש. כל הטענות האלו ידועות לה פחות או יותר. טענות אלו נשמעו מפינו לא פעם. הדבר החדש ששמעה הממשלה הוא — שמאחרי תביעותינו עומד גם כוח — לא כוח עצום ואדיר — אבל כוח ממשי, שאין לזלזל בו כלל וכלל בארץ הקטנה הזאת: כוחו של הישוב היהודי בארץ. וגיוס כוח זה נגד המדיניות החדשה — זוהי תעודתנו המרכזית בשעה זו.

לא היתה לנו כמעט כל תקוה בלונדון, שדברינו ונימוקינו יעמדו בפני כוח

הטירור הערבי, בפני הלחץ של מדינות ערב, או בפני הפחד ששרויה בו אנגליה מסכנת מדינות ה"ציר" הפאשיסטי. גורמים אלה השתיקו את כל נימוקינו, והממשלה עומדת לפני כיוון חדש במדיניותה הארצישראלית. אין אנו יודעים עדיין את פרטי המסנה, אולם ברורים שלושת היסודות שעליהם הושתתה המדיניות החדשה:

א. הישוב היהודי ישאר מיעוט לצמיתות. במשך חמש השנים הקרובות עוד תורשה העליה, על יסוד של מכסימום פוליטי, וכשנגיע בסוף חמש השנים לידי שליט האוכלוסין בערך תופסק העליה לגמרי.

ב. שטח ההתישבות היהודית יצומצם. גם ליהודי ארץ-ישראל לא יורשה להתישב בכל רחבי הארץ. אולי ישאר איזור מצומצם, שבו לא תאסר ההתישבות היהודית, אולם בחלקה המכריע של הארץ יאסרו עלינו רכישת קרקע ויסוד נקודות חקלאיות חדשות.

ג. במקום משטר-המנדט יוקם משטר של "עצמאות" ערבית, תוקם "מדינה עצמאית", המיוסדת על רוב ערבי עם ערובות בשביל המיעוט היהודי. ברור, שאנגליה לא תצא מהארץ גם לאחר שתוקם המדינה העצמאית כביכול, שהובטחה לערבים בלונדון. אנגליה לא תצא מן הארץ כל זמן שתתקיים האימפריה הבריטית, וכל זמן שאנגליה תשלוט בארץ לא תוקם מדינה עצמאית. אולם יוקם משטר אנגלו-ערבי, שיקפח וישלול את זכויות העם היהודי, שהובטחו לנו במנדט ובהצהרת בלפור.

אלה הם הקווים היסודיים של המדיניות החדשה, אשר תתפרסם רשמית בספר לבן חדש.

ועידת לונדון נסתיימה בחמשה עשר למרס, והספר הלבן היה צריך להתפרסם כעבור שבוע, ב-22 או ב-23 למרס. אנו עומדים כבר ב-24 לאפריל והספר הלבן טרם נתפרסם.

לאחר ועידת לונדון עשינו כל מה שאפשר מצדנו למען עכב את פרסום הספר הלבן — — —. אולם אין להגיד בוודאות, שפעולתנו אנו גרמה לדחיה. יתכן שסבות אחרות גרמו לכך. הואיל והועידה נגמרה בלי הסכמה של יהודים ובלי הסכמה של ערבים — אין זה מן הנמנע שהממשלה מנסה בחשאי לבוא לידי הסכם עם המשלחת הערבית. יתכן מאד שמתנהל משא ומתן על קביעת מועד מסוים להקמת ה"עצמאות". לפי תכנית סנט-גיימס נקבעה תקופה של עשר שנים ליסוד "המדינה העצמאית", אולם לא היתה הבטחה מוחלטת, שבסוף עשר השנים תעמוד הארץ ברשות עצמה. בלונדון תלו מתן העצמאות בקואופרציה עם היהודים. אפשר מאד שמתנהל משא ומתן על ביטול זיקת העצמאות לקואופרציה יהודית, ואולי דנים גם על הנחות אחרות. העובדה היא, שלפי שעה נדחה פרסום הספר הלבן.

אין לנו כל יסוד להניח, שדעת הממשלה נשתנתה לטובתנו. הגורמים שהביאו למסנה החדש לא בטלו — אם גם חל שינוי בכיוונה הכללי של המדיניות האנגלית. אבל אין כל יסוד לאופטימיות מצדנו — — —.

אל תולזלו בסכנה הצפויה מהמדיניות החדשה של אנגליה בארץ ואל תשלו את נפשכם בנחמות קלות ותפלות. נוהר מהשגרה הבטלנית, "שקברנו את המן ושאר שונאינו במשך כל הדורות. קרענו כל מיני גזירות — ונקרע גם גזירה זו". לא אעשה את החשבון ההיסטורי, אם אנחנו קברנו את שונאינו או שונאינו קברו אותנו במשך

אלפי שנים. לא שונאינו אלא אנו נענים בגולה זה קרוב לאלפים שנה. עצמאותנו חרבה כבר פעמים; והאסון הצפוי לנו שוב עלול להיות חמור מאין כמוהו — אם לא נדע לעמוד בפניו בכוח, בנבונה, בהתמדה, ברצון דרוך, בעקשנות נחרצת, בעצה ותושיה.

בלונדון היה דו־קרב של מלים בינינו ובין הממשלה. אף הוא לא היה קל. בקרוב נעמוד בפני מעשים. לאנגליה יש יכולת רבה מאד. יש בכוחה לבצע את תכניותיה ומיזמותיה. הארץ היא בידיה; יש לה צבא, משטרה, מנגנון מחוקק ומוציא־לפועל. יש לה בני־תערובת יהודים למאות אלפים באנגליה ובכל רחבי האימפריה הבריטית. חצי העולם או יותר קשור בברית עם אנגליה. המדינות העומדות נגדה — הן שונאינו בנפש; ולהן לא נעגן. ובדו־קרב של מעשים יהיה מצבנו הרבה יותר קשה מאשר בדו־קרב של מלים.

התגברנו בלי קושי רב על גזירות פספילד ועל הספר הלבן משנת 1930. אבל אל נשלה את נפשנו בהשוואה קלה זו. אין המצב עכשיו דומה למצב שבשנת 1930. היתה אז באנגליה ממשלת מיעוט, וחלק גדול מחבריה היו מידידינו. בעצם היה אז רק משרד המושבות נגדנו — והתגברנו עליו בעזרת מיניסטרים אחדים ובעזרת האופוזיציה רבת־ההשפעה. המסכות העולמיות היו אז שונות לגמרי גם בארץ, גם בסביבותיה. המדיניות החדשה עכשיו לא קפצה עלינו לפתע פתאום, אלא היא פרי שיקול ממושך של קבינט בריטי, שיש לו רוב גדול בפרלמנט, ומה שעשה הקבינט לא עשה מתוך שנאת ישראל, אלא מתוך נימוקים אימפריאליים ומסכות בינלאומיות. ואת מלחמתנו נגד מדיניות זו — מלחמה מרה, קשה ולא קצרה — נצטרך לעשות מתוך אחריות רבה, לא מתוך התרגשות ועצבים, אלא מתוך ראית מצבים, מסכות וגורמים, העומדים נגדנו והעומדים לצדנו. — — —

חשבוננו עם אנגליה לא נסתיים. נסתיים רק פרק אחד ביחסים אלה. — — — במשך עשרים ושתים שנה עמדנו בקואופרציה עם אנגליה. זו לא היתה קואופרציה אידיאלית — לא מצד אחד ולא מצד שני. מצד הממשלה לא נתנה העזרה הדרושה, ולא עוד אלא שהיא גם הפריעה לא מעט. גם אנחנו שגינו וחטאנו לא מעט. והמשגה הגדול ביותר שלנו — המשגה שעליו נתן את הדין ושבגללו באונו כל הצרות — הוא שלא ידענו להשתמש באפשרויות הגדולות, שנתנו לעם: האפשרויות של גאולת קרקע, עליה, בנין משק, לא ידענו גם להתהלך עם הצד השני. היתה לנו תפיסה נאיבית, שמכיוון שנתנה לנו הצהרת בלפור, הרי אנגליה מונחת בקופסה שלנו. לא ידענו במדה מספיקה, ששומה עלינו לרכוש את ידידותה של אנגליה יום־יום מחדש. ראינו את הצהרת בלפור כשטר־חוב יורדי, שאפשר להגישו לגוביינא באופן אבטומטי — ולתבוע את הסכום שאנו נוקבים מזמן לזמן, ואף על פי כן השגנו לא מעט בתקופת קואופרציה זו — הרבה יותר מאשר השגנו במשך מאות שנים שקדמו לה. בתקופה זו גדל הישוב בארץ פי שמונה. הכינו שורש בקרקע. בנינו כמאתים וחמשים נקודות חקלאיות. הוכרה לשוננו כאחת השפות הממלכתיות. נתנו לנו קונצסיות־מפתח. הוכרה נציגות של העם היהודי. אין אלה דברים קלי ערך. אי־אפשר לומר, שהקואופרציה האנגלית, אף־כי היתה רחוקה מאד מהיות אידיאלית, נאמנה ואקטיבית, לא נתנה לנו כלום. פרק זה של קואופרציה עומד להסתיים — אבל לא מסתיימת האוריינטציה הבריטית שלנו. אנגליה עוד לא אמרה את מלתה האחרונה, ומה שאמרה לא נאמר עדיין בשם אנגליה כולה.

אמנם אין זו ממשלת מיעוט, אבל אין לזלזל באופוזיציה. יש שתי מפלגות של אופוזיציה, לשתייהן יחד יש רק מיעוט בפרלמנט — אבל ערכן ומשקלן עולה על כוחן המספרי בפרלמנט, — ושתייהן מתנגדות למדיניות החדשה. יש לציין באופן מיוחד את השירות הגדול של מפלגת העבודה, אשר הודיעה רשמית לממשלה — לאחר דיון במרכז המפלגה — שאין בדעתה להשלים את המדיניות החדשה, וכשתגיע לשלטון תהיינה ידיה חפשיות. גם מנהיג האופוזיציה הליברלית הצהיר, שאין להפוך בין-לילה את המדיניות הציונית, שנעשתה חלק של הקונסטיטוציה האנגלית. גם במחנה הממשלה אין כולם שלמים את המפנה החדש. ואין בכלל דבר קל באנגליה להפר בגלוי התחייבויות בינלאומיות — — — לא באשר האנגלים הם ישרים יותר מעמים אחרים — אם כי אינם נופלים בישרם משום עם אחר, — אלא באשר מצבה של אנגליה, מצבה של האימפריה הבריטית בעולם, מחייב אותה לשמור אמונים במדה יתרה מכל אומה גדולה אחרת. אין אנגליה ואין האימפריה הבריטית קיימת רק על הכוח והכפייה. חסנה הפוליטי והכספי של אנגליה תלוי הרבה בשמה הטוב; והרבה דברים, שמשוגלת להם גרמניה, לא רק גרמניה של היטלר, אלא גם גרמניה של ביסמרק ווילהלם קיסר, אין אנגליה יכולה ורשאית לעשותם. אין אנגליה דואגת לאינטרסים הפרטיים שלה פחות ממדינה אחרת, אבל היא יודעת — והיא מוכרחה — להלכיש את האינטרסים האנוכיים האלה מחלצות של עקרונות אנושיים כלליים. ואנגליה מתפארת — לא בלי צביעות, אך גם לא בלי קורטוב של אמת — ב„משחק הוגן“.

משום כך עמלו כל כך חברי הממשלה בועידות לונדון להביא אותנו לידי הכנעה והשלמה. לא נוח ולא רצוי לאנגליה, שיאשימו אותה בהפרת-אמונים. ואני יכול לתאר לעצמי, כמה וכמה עמודים בספר הלבן החדש יהיו מוקדשים להוכיח לעם האנגלי ולעולם כולו, שכל המדיניות החדשה אינה אלא קיום נאמן של המנדט ואין בה כל נטיה מהתחייבויות בריטניה כלפי העם היהודי.

ולא הפסדנו עדיין את אנגליה כולה — ועלינו לדאוג לכך, שלא נפסיד אותה. אין אנו רשאים לשכוח את השעה, שאנו חיים בה. העולם כולו מחולק עכשיו לשני מחנות — וגורל העם היהודי קשור בנצחונה של אנגליה, — ולנו אין ברירה. כחלק מהאנושיות, כעם היהודי, אנו קשורים עם המחנה, שבתוכו נמצאת האומה האנגלית. הערבים מעמידים פנים כאילו הברירה בידם, והם מאיימים בקשר עם המחנה הפאשיסטי — אף כי גם הם תלויים באנגליה לא פחות מאתנו. דרכם לא דרכנו. אנו רוצים ואנו מעוניינים בחידוש הקואופרציה היהודית-האנגלית, אבל הקואופרציה תקום רק מתוך הכשלת המדיניות החדשה של הממשלה האנגלית. ומשום כך עלינו להזהר מפשטנות יתרה. מלחמתנו קשה ומורכבת. כוונתה היא לא רק להכשיל את מזימת הממשלה ולעשות לאל את מדיניותה החדשה. גם הכשלה זו לא תהא קלה. והיא לא תִּעָשֶׂה במלים. יכריעו רק מעשים — והמעשים ידרשו מאתנו קרבנות רבים ועז-רוח ורצון לא יחת. אבל גם בתוך סערת המלחמה נזכור תמיד, שרצוננו הוא לחדש את הברית בינינו ובין העם האנגלי. אנחנו נצליח במלחמתנו — אם נדע ליצור תנאים לחידוש הברית.

אין לשרטט עכשיו בפרוטרוט את קוי המלחמה. — — — קו פעולה אינו דבר שבדוגמה. זה תלוי במסכות ובתנאי הזמן, העלולים להשתנות. לפי שעה יש לציין רק קוים כלליים, עיקריים:

א. המצב החדש מחייב אותנו לחזק במהירות ובמדה מכסימאלית את כוחנו



הפוליטי והאסטרטגי בכל אותם השטחים, שלא יִפְגְעוּ על ידי המדיניות החדשה וכל זמן שלא יִפְגְעוּ. זאת אומרת, בשורה הראשונה, התבצרותנו בחיפה, כיבוש הים, רכישת עמדות-מפתח קרקעיות, והקמת תעשייה בעלת ערך צבאי. בימה של ארץ ישראל צפונות אפשרויות עצומות, גם משקיות וגם פוליטיות. עומדים לסגור בפנינו את יבשת הארץ — עוד הים פתוח לפנינו. הוא עכשיו פנוי לגמרי. בים לא נפגש בשום התחרות ערבית. עלינו להתבצר על חוף הים ועל הים גופו. הקרקעות שיש לנו עכשיו על חוף הים ברובן עומדות שוממות. היה עלינו מעין פחד הים. התרחקנו מהברכה הגדולה ביותר, שנתברכה בה ארצנו. עלינו להקים על חוף הים שרשרת של כפרי-דייגים, ועלינו ליישב את הים באניות, ספינות וסירות יהודיות. בלי הים לא תהיה הארץ לנו. מימי הארץ צריכים לשוקק משייטים, מלחים, ספנים, נוטים ודייגים יהודים. הים הוא דרך לגאולים — הוא גם מקור חיים ועוז.

בשטח גאולת הקרקע אולי ימינו ספורים — אולם גם בימים המעטים שנשארו עוד אפשר לעשות גדולות. עלינו למהר לתקוע יתד באזורים המסוכנים בצפון ובדרום, על גבול הלבנון וסוריה, ועל גבול מצרים והירדן. מאמץ מיוחד עלינו להקדיש להרי ירושלים. כל החמצה בשטח זה לא תהא לה כפרה ולא יהיו לה שלומים.

פעולתנו המשקית ההתישבותית צריכה להיעשות עכשיו מתוך חשבון פוליטי-איסטרטגי, והחשבון הוא כפול: להכביד על הממשלה את ביצוע מדיניותה החדשה ולעשות את הביצוע ללא כדאי מבחינה אנגלית. — — — במדה שאנגליה תהיה נזקקת לנו בארץ, בה במדה תרתע ממדיניות אנטי-ציונית. למטרה זו עלולה להביא גם הקמת תעשייה יהודית, שיש לה ערך צבאי — בשביל כוחות ההגנה הבריטיים — בים, ביבשה, באויר.

ב. — — — עומדים לקבוע לנו מעמד של מיעוט לצמיתות ולהפסיק את העליה לאחר חמש שנים. יודעת אנגליה, מהי עכשיו העליה בשביל העם היהודי — אבל אין היא יודעת עדיין, שהעליה היא לא רק צורך חיוני, אלא גם נשק כביר ורב-אונים בידי העם היהודי. — — — הודענו לממשלה, שאין אנו מכירים לא בתוקף המוסרי ולא בתוקף החוקי של גזירות העליה החדשות. אולם הכרזות — ולו גם צודקות ביותר — לא יפעלו על הממשלה ולא ישנו את דרכה. במאזני ההיסטוריה יש משקל אך ורק למעשים.

ג. לא נתן יד למשטר החדש. שום יהודי לא ישתתף במוסד המכוון לשינוי המשטר. בנידון זה היתה כל המשלחת היהודית מאוחדת, החל בציוניים וגמור ב„אגודת ישראל“ ובלורדים היהודים. — — — הממשלה אמנם לא תרתע מאי-השתתפות היהודים והודיעה על זאת במפורש למשלחת הערבית, וב„נון קואופריישון“ בלבד לא נכשיל את המדיניות החדשה.

ד. — — — עלינו להוכיח לעם האנגלי, שהממשלה בארץ הפכה להיות ממשלה של כפיה, שבארץ הוקם משטר של אלמות. הממשלה הסבירה לנו, מדוע אין היא יכולה להמשיך במדיניות של עשרים השנים הקודמות. המשכה פירושו דכוי התנגדות הערבים בכוח. יש אמנם די כוח לאנגליה לדכא את התקוממות הערבים. אבל אין אנגליה יכולה מטעמים פוליטיים ומוסריים לדכא בכוח בלבד את התנגדות הערבים. ויש לא מעט אמת בטענה זו. אפשר אמנם לחלוק על דעת הממשלה בנוגע לסבות

המהומות וגורמיהן. מי שידקדק ויפשפש ימצא, שהממשלה עצמה אינה פטורה לגמרי מאחריות למהומות אלו. אולם תהיינה סבות המהומות מה שתהיינה — אין אנגליה רוצה לדכא בכוח את הערבים לזמן רב. והממשלה באה לידי מסקנה שקרההתנגדות הקל ביותר הוא להתכצות לערבים — ולקפח את היהודים. יש להוכיח לאנגליה, שזהו חשבון מוטעה. הממשלה האנגלית, גם לאחר כשלון נסיונותיה בלונדון להכניע את היהודים, עדיין מאמינה, שסוף-סוף ישלימו היהודים עם המדיניות החדשה, והיא שומעת בלי ספק מהפקידות הארצישראלית — ואולי גם מכמה יהודים — שהיהודים ימחו, יצהירו — אבל למעשה לא יעשו כלום. ואמנם אין אנחנו יכולים ללכת בדרכי הערבים. הדרך של הערבים אולי טובה לערבים, כי מטרתם ומצבם אינם מטרתנו ומצבנו. האמצעי ההולם את המטרה הערבית אינו הולם את המטרה שלנו. אבל אין לנו מחוייבים לחקות את דרכי הערבים ולשאול מהם את אמצעי המלחמה שלהם. — — — אם המדיניות החדשה בשטח העליה, הקרקע והחוקה לא תוכל להתגשם בלי שימוש בכוח נגדנו — היא עלולה להכשל. אנגליה לא תוכל לאורך ימים להשתמש בכוח נגד היהודים, כשם שלא יכלה לעשות זאת כלפי הערבים. אין שלטון של היטלר ונאצים באנגליה. אין באנגליה משטר טוטאליטרי. הממשלה האנגלית, אם כי רוב גדול עומד עכשיו מאחוריה, איננה כל-יכולה. היא תלויה בדעת הקהל שבאנגליה, בפרלמנט, בעתונות, וגם במקצת בדעת הקהל שבעולם. ועוד לא החליט העם האנגלי בלבו להשמיד את הציונות ולהרוס את העם היהודי. ואין להניח, שיגיע בקרוב למסקנה זו. אמנם אין לסמוך אך ורק על ידידנו באנגליה, אלה לא ילחמו לנו — אם לא נלחם בעצמנו. אבל אם נלחם — לא נהיה בודדים. ואם בלי שימוש מתמיד בכידונים לא תוכל המדיניות החדשה להיות מבוצעת — לא תבוצע.

ברגע זה, יותר מכל זמן אחר, עלינו לדעת, שהישוב והציונות אינם היינו הך. בזמן זה לא נוכל להסתפק רק בשמירה על הקיים, וצרכי הישוב ותועלתו אינם יכולים להיות קנה-המדה היחיד בקביעת דרכי פעולתנו. אם מתוך שמירה על הישוב נשלים את המדיניות החדשה, אנו מתכחשים לציונות, אנו מתנכרים לעם היהודי. קיום הישוב אינו קיום הציונות, אם האינטרסים הציוניים ידרשו קרבנות מהישוב — האינטרסים הציונים קודמים. ולמען הגנה על הציונות אין להרתע ממעשים, העלולים לפגוע בישוב.

אמנם יותר מכל זמן אחר משמש הישוב עכשיו משען עיקרי לציונות. אין הוא המשען היחיד. עוד לא פסו אמונים בעם היהודי, עוד לא פסו אמונים באנגליה, ובעולם כולו. צרת ישראל קיימת וזועקת השמימה. וצרת ישראל אינה מציקה רק לעם היהודי לבדו, ואפילו בשעה שחורה זו אין אנו צריכים להתייאש מהכוחות המוסריים שבעולם, מהמצפון האנושי ומהחשבון הפוליטי, שיש לעמים רבים ושהוא דוחף אותם לתמוך בציונות, אם מטעמים מוסריים ואם מטעמים פוליטיים; אבל הסדרן של מלחמת ההצלה לציונות הוא עכשיו בישוב. וכשם שלישוב בארץ אין ערך מיוחד בלי הסכויים הציוניים, כך אין עכשיו כוח ממשי לציונות בלי הישוב. והתנועה הציונית חייבת עכשיו, יותר מכל זמן אחר, להבין חשיבות הגברתו של הישוב. כל תגבורת הישוב באנשים, בקרקע, במשק, בציווד, בכספים — זוהי תגבורת הציונות. אולם גם הישוב צריך עכשיו יותר מכל זמן אחר להבין, שגורלו תלוי בגורל מלחמת הציונות, שזכות קיומו וטעם קיומו היא מילוי השליחות החלוצית של העם היהודי כולו.

על הישוב עכשיו לעמוד בראש המלחמה נגד המדיניות החדשה — במלחמה זו יציל את עתידו ואת עתיד העם, ירים את כבודו וקרנו בעיני העם. אנו נכנסים לתקופת חידום; נסתיים הפרק הראשון של יחסינו עם אנגליה — פרק של קואופרציה לקויה, ובטרם נגיע שוב לפרק של ברית ועזרת-גומלין ממשית עלינו לעשות לאל את המזימה של הממשלה להסגיר אותנו. תקופת החירום תדרוש מאתנו ממדים אחרים ומסגרת חדשה של פעולה, גם פעולה יוצרת וגם פעולה מלחמתית.

ירושלים, 24.5.39 (בכנוס הסתדרויות הנוער)

— — — אתמול אשר הפרלמנט הבריטי את הספר הלבן, ואנו נכנסים עכשיו למשטר חדש, גם חיצוני וגם פנימי. הגענו לפרק חדש ביחסינו עם הממשלה האחראית בתקופה זו לגורל הארץ. אנו חייבים גם לסדר אחרת את יחסינו הפנימיים, כי אנו עומדים בראשית תקופה חדשה בגורל הציונות. שתי תקופות עברו עלינו עד עכשיו בתולדות המפעל הציוני: תקופה ראשונה היתה תקופת חבת ציון, כשעבודתנו בארץ נעשתה ללא כל בסיס משפטי. זה היה הפרק שהתחיל בימי ביל"ו, בשנות השמונים של המאה התשע עשרה, ונסתיים בסוף המלחמה העולמית.

התקופה השניה היתה תקופת הציונות המדינית מאחרי הצהרת בלפור ועד הספר הלבן, כשעבודתנו בארץ נשענה על זכויות בינלאומיות ועל עזרה מובטחת של ממשלה אדירה, ממשלת-המנדט האנגלית. פרק זה נסתיים לאשור הספר הלבן, המתכחש לזכויותינו הבינלאומיות והמפסיר את הבטחת אנגליה לעם היהודי. אמנם האשור בפרלמנט האנגלי נתן אתמול ברוב לא גדול, אף כי לממשלה הנוכחית יש רוב עצום בפרלמנט; וחברינו בלונדון שהיו נוכחים בשעת הווכוח בשני הימים בפרלמנט יש להם הרושם — והרושם נתאמת על ידי המאמרים, שהופיעו הבוקר ב„טיימס“ ובעתונים אנגלים אחרים — שהממשלה נחלה מפלה מוסרית, אם כי הרוב אשר את מדיניותה. השעור הקטן של הרוב אשר תמך בה, חולשת טענותיה והצביעות שבלטה מתוכן, ההתנגדות הנמרצה של ראשי המפלגות — גם של מפלגות האופוזיציה, וגם בתוך המפלגה השלטת, שהוקיעה את הפרת האמונים של הספר הלבן, — כל אלה מקטינים מבחינה מוסרית את ערך האשור שנתן אתמול לתעודת-המעל. אבל העובדה המרה במקומה עומדת: הצעת הממשלה נתאשרה, והדבר שנפל בעולמנו אינו קל. להפך, הוא חמור מאד, מאין כמוהו. ממשלת העם הגדול, שנסה לפני כעשרים שנה לתקן את המעוות ההיסטורי שנעשה לעם היהודי והושיט לנו עזרתו — ממשלת העם הזה בגדה בנו — — — ובתולדות הציונות מתחיל פרק חדש — הציונות הלוחמת.

הזכויות הבינלאומיות, שעליהן נשענה עבודתנו במשך עשרים השנים האחרונות, קופחו על ידי ממשלת המנדט שהתחייבה לקיים אותן, והמשך פעולתנו הציונית יתכן אך ורק מתוך מלחמה.

והשאלה הראשונה המתעוררת היא: במי תלחם ועל מה תלחם?

יש לציין קודם כל: במי לא נלחם.

לא נלחם באנגליה. אתמול נתאשר הספר הלבן, אבל הוא לא נתאשר על ידי

כל העם האנגלי. טובי העם האנגלי, מפלגת העבודה, מפלגת הליברלים, מנהיגים של שמרנים, ראשי הכנסיה האנגליקאנית — התנגדו לספר הלבן וראו בו הפרת אמונים. אין זו רק דעת כמה מנהיגים ונואמים. זוהי דעתו של חלק גדול מהעם האנגלי. — — — והו חלק, שאין לבטלו ולזלזל בו.

עובדה זו אומרת לנו דבר-מה. היא אומרת, שיש לנו ידידים ותומכים בעם האנגלי ועלינו לשמור על ידידות זו. עלינו לכלכל את מעשינו באופן כזה, שלא נפסיד את ידידינו, ולא עוד אלא שנגדיל את מספרם. העובדה של מציאות ידידים נאמנים מוכיחה, שאפשר לרכוש ידידים נוספים. ולא נתיאש מהעם האנגלי — ולא נעשה בו מלחמה. אין לנו איפוא מלחמה בבריטניה הגדולה, אין לנו מלחמה באימפריה הבריטית. להפך, אנו מעונינים בכוחה ובהשפעתה. במצב הבינלאומי הקיים יתכן שבקרוב נעמוד בפני מערכה עולמית מרה, שאולי תכריע את גורל האנושיות, ואם מערכה זו תתחולל, נעמוד כולנו — יחד עם הרבה עמים אחרים — במערכה אחת לצדה של אנגליה נגד היטלר — — —

המלחמה, שאנו נתבעים לה אחרי הופעת הספר הלבן, היא מלחמה במדיניותה של הממשלה האנגלית. מלחמה זו נעשה ללא פשרה וללא רתיעה, כי בנפשנו היא.

ועל מה נלחם? שוב יש לומר תחלה, על מה לא נלחם.

העם היהודי לא חי חיים עצמיים זה מאות בשנים — עם שאינו מעורה בסביבת מולדתו, שאינו יוצר את חייו וקובע גורלו מתוך רצונו החפשי אלא נתון במקרה זרה, משועבד לרצון זר ומוכרח להסתגל לחיי נכר — עם זה מאבד גם כשרונו לחשוב מחשבת עצמו ומתרגל להגות במושגים שאולים ובצינורות זרים, וכשם שהוא מחקה את לשון העם הזר, שמותיו ומנהגיו — כך הוא מחקה גם את הסיסמאות, הלכי הרוח והתגובות של האחרים. מהתבלבלות רוחנית ומחשבתית זו לא נשתחררה עוד לגמרי אפילו התנועה הציונית. וכשהעמדתו עכשיו לפני הכרעה של מלחמה יש חשש, שנתפס לסיסמאות ודרכי-מלחמה שאולים ממקור זר, שאינם הולמים את מצבנו וצרכינו.

מלחמת כל עם אחר היא מלחמה על עצמאות — אנחנו איננו נלחמים על עצמאותנו. מטרת מלחמתנו אינה עצמאות בשביל יהודי ארץ-ישראל. — — — לא יהודי ארץ-ישראל נפגעו בספר הלבן, לא עתידם נגזר.

הבגידה שבגדה בנו ממשלת המנדט היא בגידה בעם היהודי, בעם היהודי שאינו עדיין בארץ ואין לו תוחלת ועתיד אלא בשובו לארץ. מלחמתנו היא על זכותם של היהודים שאינם בארץ, זכות יהודים אלה קופחה בספר הלבן, עתיד היהודים האלה נגזר, ומלחמתם עלינו לעשות עכשיו, ולא מלחמה על עצמאותם של 450,000 היהודים היושבים בארץ. זהו הדבר היסודי המפלה את מלחמתנו אנו ממלחמות כל עם, המעורה בארצו. אצל עם כזה העיקר הוא לפרוק עול זרים, ולשם כך הוא נוקט באמצעים ובדרכי מלחמה, המסוגלים להביא לידי פריקת עול זר. מטרת מלחמתנו היא לא זו — אלא פתיחת שערי הארץ להמוני ישראל, לקבוץ גלויות, להתיישבות יהודית, להגשמת הציונות. מלחמה זו מחייבת דרכים מיוחדים ואמצעים מתאימים. הוטל עלינו עכשיו לא רק להחליף ציונות, להמשך בנין הארץ, לגאול הקרקע שאפשר — אלא להרוס את המחיצות המחניקות, שהקימה ממשלת המנדט בספר הלבן לעליה ולהתיישבות יהודית — — —

ויש לציין רק קוים כלליים — — — :

א. עליה: — — —

ב. התישבות: — — —

ג. הגנה: — — —

ד. הכשלת המשטר החדש: — — —

ה. תגבורת עצמאותנו: — — —

ו. משטר של משמעת לאומית: אנחנו נכנסים לתקופת חירום, וכל הישוב יעמוד במערכה קשה. אין מנהלים מערכה קשה מתוך אנרכיה צבורית. לא נהפוך את הישוב לקסרקטין. לא נפגע ביסודות האנושיים והמוסריים של צבור תרבותי. לא נקים משמעת על יסוד של חוסר הירות. חוסר בקורת. חוסר ווכוח ובירור חפשי. אולם מתוך הכרת הסכנה הצפויה לנו, מתוך רצון דרוך להתגבר במאמצים משותפים על ההתנקשות האורבת — נלכד את הכוחות, נעקור מתוך רצון משותף את ההפקרות הצבורית, ונשליט בחיינו את המשמעת הלאומית. נבצר את כוחם ותקפם של כל תאי הארגון שלנו, נגביר את העזרה ההדדית, נחזק את כל הארגונים הכלליים, הרוחניים, המדיניים של יהודי ארץ-ישראל, את היחידות הטריטוריאליות — ועדי המושבות, ועדי הקהלות, העיריות, מוסדות הכנסת והנהלת התנועה הציונית והסוכנות היהודית. — והנוער היהודי, לכל זרמיו וכיווניו, לכל עדותיו ומוצאיו, ישמש חוט השדרה ללכוד הישוב ולמשמעת העם.

ז. קומה זקופה: — — — אין לנו ריב עם העם הערבי או עם העם האנגלי. לא אבדה אמונתנו, שעוד תתחדש הברית בינינו ובין האנגלים. ולא נעשה דבר אשר יכביד על חדוש הברית. ונוסיף לחתור, כמו עד עכשיו, לקראת הבנה ופעולת-גומלין עם העם הערבי. אבל לא נרכין ראש, ונחנך את כולם לכבד אותנו — — — . נפעל בעוז ובאומץ, בחשבון ובתבונה.

אין זו תכנית מפורטת. אי אפשר לראות מראש את כל המסבות והתנאים. הסבך בעולם הגדול והסבך בעולמנו הקטן הוא מורכב ביותר, ואין יודע מה ילד יום. ואין להתקשר לדוגמות קפואות ולסיסמאות חנוטות. עם השתנות המסבות ישתנו דרכי פעולתנו ומלחמתנו. מה שטוב ומועיל בתנאים מסוימים רע ומויך בתנאים אחרים. ומשום כך אין להתוות מראש אלא קוים כלליים של המערכה. אין אנו פועלים בחלל ריק, ואנו עתידים להתנגש ברצונות ובגורמים זרים, שאין לנו עליהם שליטה. אבל אנו מושבעים ועומדים על חתירה בלתי-פוסקת לקראת מטרה ברורה וקבועה. שאינה נתנת לשנוי כל שהוא, ומלחמתנו תעשה ללא-חית, למען הגות ממסלתנו את כל המכשולים המפריעים. המלחמה אינה מטרה אלא אמצעי בלבד, אבל בתנאים שנוצרו אין לנו דרך אחרת אלא מלחמה. ותוצאות המלחמה תלויות יותר מכל בעוצם הרצון לנצח.

הגיעו ימים קשים — הם יכולים להיות גם ימים גדולים. הספר הלבן הוא גמר-תקופה — בנו תלוי הדבר, שנפתח עכשיו תקופה חדשה, שתעלה על הקודמות לה. ממשלת המנדט הפרה אמונים — נשען מעכשיו על עצמנו. המערכה העומדת לפנינו אינה רק מערכת הארץ — אלא גם מערכת כל העם. היהדות בגולה מדוכאת עד היסוד. קבוצים יהודים גדולים נחרבים והולכים בתפוצות

ואין בכוחם אפילו לצעוק חמס. וגם בארצות, שבהן כאילו עדיין הונח לנו, תלויה חרב השנאה על ראשנו, והגולה קצרה ידה להושיע לעצמה. עכשיו הונף הגרון על התוחלת האחת של העם — תוחלת הגאולה במולדת. אבל לא כגולה המולדת. כאן אנו עומדים לא מחוסרי-ישע וקצרי-יד. זוהי הפנה האחת בעולם, שבה יעמוד היהודי וילחם. ילחם וגם יוכל. ילחם על ארצו וגם על כבוד עמו. מלחמתנו זו תמחה את העלבון של חולשתנו בגולה.

ירושלים, 11.6.39 (כנס הסתדרויות הנוער)

— — — יש לקבוע שתי הנחות. (א) מרכז המלחמה בספר הלבן הוא בארץ; (ב) המנוף למלחמה זו הוא הנוער היהודי בארץ.

בהנחה הראשונה אין הכוונה לומר, שרק בארץ ישראל יש להלחם נגד הספר הלבן. אך זה עכשיו היתה מערכה חשובה מאד בלונדון: הווכח בפרלמנט האנגלי. מאחורי המערכה הזאת עמדה הנציגות של העם היהודי, שהשקיעה לא מעט כוחות בהכנת הווכוח הזה. הווכוח נסתיים בנצחון פורמלי של הממשלה, כי יש לה רוב גדול מושבע בפרלמנט. אולם מבחינה יהודית לא היתה זאת לגמרי מערכה נפסדת. דברים רבים בעלי משקל על זכות העם היהודי, על מעמד העם היהודי, על התכחשות הממשלה להתחייבויותיה לעם היהודי נשמעו בווכוח זה מעל במת העם האנגלי. ואם כי רוב הידים שהצביעו בעד הממשלה הכריעו, לא הלך לאבוד הווכוח הזה, אשר בו עמדו כל מנהיגי המפלגות הפוליטיות לצדו של העם היהודי.

מערכה זו אינה השלב הפוליטי האחרון. השבוע — שלב שני של המערכה הפוליטית: בגנף, בוועדת המנדטים. אין לראות מראש את התוצאות. אף שם מופיעה נציגות של העם היהודי. וגם זה לא יהיה השלב האחרון. בסוף הקיץ אולי יבוא שלב שלישי — מועצת חבר האומים, אשר לה תוגשנה מסקנות ועדת המנדטים. ואם גם יודעים אנו, שחבר האומים כיום ערכו לא רב ביותר, אין לזלזל גם בשלב זה. ויתכן עוד שלב רביעי. יתכן, שבגלל עמדתה של ועדת המנדטים ישוב הענין — אף כי אין דבר זה ודאי — לפרלמנט האנגלי. בווכוח האחרון נקטה הממשלה עמדה, שהספר הלבן אינו סותר את המנדט; ויתכן, שרבים הצביעו בעד הממשלה על יסוד ההנחה, שאין סתירה בין הספר הלבן ובין התחייבויותיה הבינלאומיות של אנגליה. ואין זה מן הנמנע, אם כי אין זה ודאי, שאם ועדת המנדטים תפסוק, שהספר הלבן סותר את ההתחייבויות הבינלאומיות של אנגליה, יהיה יסוד חשוב להעלות שוב את השאלה על במת הפרלמנט האנגלי.

ואף על פי כן — מרכז המלחמה בספר הלבן הוא בארץ. — — — ולא על במת הפרלמנט, אף לא בגנף ולא בשום אינסטנציה פוליטית אחרת בעולם תוכרע הכף, אלא כאן. הספר הלבן עומד להתגשם בארץ, ואת הספר הלבן צריכים להכשיל בארץ.

גם את ההנחה השנייה, שהמנוף הפוליטי למלחמה הוא הנוער, אין להבין כך שרק הנוער היהודי בארץ יעמוד במערכה זו. אם הוא יעמוד לבדו, אין סכויים רבים לנצחוננו. לא רק הנוער אלא הישוב כולו, ולא רק הישוב בלבד אלא העם היהודי כולו נתבע למערכה זו. אולם העם היהודי כבול ומשותק כאשר לא היה כן זה שנים רבות. הוא במצב של חבוש שאינו יכול להתיר עצמו מבית האסורים. יש מעט ארצות — אם בכלל ישנן כאלו — שבהן היהודים חפשים לעשות מה שהם

רוצים. יש ארצות, שבהן אין היהודים חפשים אפילו לומר מה שהם חושבים. עלינו לראות ולדעת את המצב האיום, שבו נתונה היהדות: מרכזי היהדות הגדולים באמריקה ובפולניה לא התיצבו במערכה כראוי, כפי שמחייבת הסכנה הצפויה לעתיד העם היהודי. אבל חרף התנאים הכובלים את ידי העם היהודי גנוזים הרבה כוחות והרבה אפשרויות גם בגולה הכפותה, והם עתידים להתגלות, אם החלוץ של המחנה יראה את הדרך. והחלוץ הוא הישוב.

אבל גם ידי הישוב ככולות במדה רבה, לא בכוח חיצוני אלא בחולשה פנימית. לא מעטים הנגודים הפנימיים בישוב, נגודים אמתיים ונגודים מדומים, נגודים אידיאולוגיים ונגודים כלכליים, נגודים, שיש בהם ממש כל שהוא, ונגודים, שהם מנופחים בודון מתוך צמצום וחוסר בגרות פוליטית ואזרחית. בקראכם יום יום את העתונות אתם רואים ודאי תביעות של שדוד המערכות, הקמת ועדים עליונים, הורדת הנהלות ומנוי חדשות במקומן. — — — ויש סכנה, שבמקום הריב החמור שיש לנו, לישוב הקטן הזה, עם המעצמה האדירה בעולם, יתלקח בישוב ריב פנימי, ריב הגבאות, ריב על שלטון מדומה.

— — — יש בישוב גם התרוצצות בין הדאגה לפרט ובין הדאגה לעם, בין הרצון לשמירת הקיים ובין הרצון להגן על עתיד הציונות. יש משקים, יש מוסדות, יש ישובים, והם חרדים לקיומם. טבעי הדבר, שכל אשר הוקם מתוך הרבה מאמצים במשך שנים-שלושה דורות ולא בתנאים קלים ולא בלי מסירות ואהבה, לא בלי קרבנות, יקר וחביב על בעליו, ויש חרדה, שמא בתוך המלחמה הזאת יבולע לקנינים האלה, ואין זו רק אנוכיות גסה. — — — אולם יש חשש רציני מאוד ומר מאוד, שמתוך הדאגה — שאין לזלזל בה ואין לגנות אותה — לשמירת הקיים, הקיים של היחיד והקיים של הצבור, של הישוב כולו, תוונח הדאגה הגדולה האחת, המצדיקה את כל קיומנו בארץ — הדאגה לעתידו של העם היהודי, לעתידה של הארץ; לא היש אלא האין הוא העיקר. — — — בשעה זו, כשהוכרזה מלחמה על זכות העם היהודי, על עתיד העם היהודי בארצו, אין שום יש בארץ, לא משקי ולא אנושי, שקול כנגד ההכרח להגן בכל האמצעים, בכל הכוח שיש בידינו, על מה שחסר עדיין לעם היהודי בארץ זו.

ויש חטיבה אחת בישוב, שאינה מטופלת יותר מדי בדאגה ליש, ועל חטיבה זו להתרומם ולהעמיד במרכז חייה לא את עניניה האישיים, לא את מעמדה, לא את עתידה, אלא את הדאגה הגדולה האחת, דאגת האומה והמולדת, והיא — הנוער. על הנוער להתרומם לא רק על עניניו האישיים אלא גם על אותם הדברים בחייו הרוחניים, הצבוריים והאידיאולוגיים שאינם עיקר, או שאינם עיקר בשעה זו, ולהקדיש את כל רצונו וכוחו ויכולתו וגם, אם יהיה צורך — ויהיה צורך — את חייו, בשביל הדבר המרכזי הגדול. במסירות זו של הנוער תלוי גם כושר הפעולה וכושר המלחמה של הישוב ושל העם, משום כך — הנוער הוא המנוף.

— — — לצבור היה צורך רב עם פרסום הספר הלבן באיזה מעשה גדול, שיפיל בבת אחת את הספר הלבן. — — — אבל אין להפיל את חומת הספר הלבן בתקיעת שופר. הספר הלבן מחייב מלחמה עקשנית, מרה וממושכת.

— — — אחד הפקחים בתוכנו אמר, שעלינו לנהוג בקביעת הקו על פי חוק המינימום שבחקלאות; רק אותם המעשים, שכל הישוב יעמוד מאחריהם, עלינו לעשות. זהו רעיון מוטעה ומסוכן. בפוליטיקה שולטים חוקים אחרים מאשר בחקלאות; כאן

יש לנהוג לפי חוק המכסימום ולא לפי חוק המינימום; לא לפי האלמנטים המפגרים והנחשלים, אלא לפי האלמנטים החלוציים והנועזים יש לקבוע את קו הפעולה, אלה יגררו אחריהם את השאר.

— — — אין לראות את הסכנה של הספר הלבן בתכניות שלו לאחר עשר שנים. בעוד עשר שנים לא יהיה זכר לתכנית זו. יתכן, שתהיה מלחמה ופני העולם ישונו תכלית שנוי, גם פני הארץ ישונו. אם לא תהיה מלחמה, לא תאריך ממשלה זו חמש שנים, והמדיניות האנגלית עוד תשחנה ותתחלף עשרת מונים. הסכנה הגדולה של הספר הלבן אינה במדיניות הקונסטיטוציונית שלו לאחר עשר שנים, אלא במשטר ההולך ונוצר עכשיו.

— — — אין להעלות על הדעת, שהישוב יסתפק רק בהתגוננות כלכלית, אם כי התגוננות כלכלית היא חשובה וחיונית. — — —

אנחנו היינו תמיד דרוכים לפעולה קונסטרוקטיבית. בזה היה כוחנו, בזה עשינו את כל החיל, ולרגל החיל הזה נוכל לעמוד עכשיו בשער, אולם השתנו המסבות. אם כי נצטרך גם להבא, וביתר שאת, להמשיך את פעולתנו הקונסטרוקטיבית, נצטרך גם להגיב תגובה מלחמתית. ואין סתירה בין תגובה מלחמתית ובין מאמצים קונסטרוקטיביים. אין עם יכול לנהל מלחמה, אם חלק גדול של העם אינו יוצר ובונה בשעה שהחלק השני של העם עומד בחפירות. — — —

— — — יש כאלה השואלים, מי אנחנו שנעמוד בפני אנגליה האדירה? ואנגליה עכשיו אדירה כאשר לא היתה זה רבות בשנים. בכמה ארצות דימוקרטיות אין מרשים עכשיו לדבר נגד הספר הלבן, כי אינם רוצים לפגוע בממשלה הבריטית. העט היהודי בגולה פיו כבול וגם ידיו כבולות. הישוב עומד כמעט עזוב לנפשו ומה כוחו במלחמה זו?

בהנחה זו יש הגזמה כפולה. לא שמגזימים בכוחות אנגליה, זהו כוח עצום. ההגזמה היא בכוח העומד מאחרי הספר הלבן. אנגליה אינה גרמניה. בגרמניה איש אחד מייצג את העם, בכל אופן בשעה זו, רצונו — רצון גרמניה. באנגליה — הממשלה אינה אנגליה; לא כל אנגליה עומדת מאחרי הספר הלבן. ידי הממשלה אף הן כבולות במדה רבה. הן כבולות מטעמים פוליטיים, הן כבולות מטעמים מוסריים. — — —

הגזמה שניה היא הגזמת חולשתנו. לעומת הכוח העומד מאחרי הספר הלבן כוחנו בארץ אינו קטן כל כך. ועוד לא גלה הישוב את מלוא כוחו. לכוח זה יש בני ברית בעולם, באנגליה ובאמריקה. אבל נחוץ, שכוח זה יתגלה לא רק בהפגנות ובהתרגשויות. — — —

חל-אביב, 8.9.39 (במסכת חברים)

— — — עברנו שלושה שלבים. התאריך של השלב הראשון הוא 19 באפריל 1936, כשפרצו המהומות ביפו; של השלב השני — 17 במאי 1939, כשנתפרסם הספר הלבן. השלישי התחיל אך זה כשבוע ימים, בשלושה בספטמבר, כשאנגליה הכריזה מלחמה על היטלר.

התאריכים האלה אינם אלא פורמליים, כי לאמתו של דבר יש למצוא ראשיתו של מאורע היסטורי חשוב זמן-מה, רב או מעט, לפני התגלותו והתבלטותו הפומבית. כך למשל יש למצוא את מקור המהומות הממושכות בארץ לא בסכסוך הדמים, שפרץ



ביפו ב-19 לאפריל 1936, אלא בסכסוך חבש-איטליה בסתיו 1935, שהביא לידי מתיחות פוליטית כללית במזרח הקרוב. המדיניות של הספר הלבן לא נתחדשה ב-17 למאי ש. ז. אלא הרבה לפני כן, בסוף 1937 או בתחילת 1938, והמלחמה שהוכרזה בשלושה בספטמבר, ראשיתה נעוצה בכבוש צ'כיה על-ידי היטלר, ואולי עוד בכבוש אבסטרניה או חדירת הצבא הגרמני לחבל הריין.

את שלושת התאריכים האלה אין להבין, כאילו שני השלבים הראשונים חלפו ועברו מן העולם. המהומות שפרצו באפריל 1936 לא פסקו עדיין, ואין להגיד בבטחה שיפסקו מהר, — — — גם הספר הלבן לא חוסל עם הכרזת המלחמה, אם כי לפי שעה העמד בצל. והמלחמה — עדיין אנו עומדים בראשיתה, ואין יודע כמה תמשך ומה יהיה היקפה.

— — — עם פרוץ המהומות ראינו חובה לעצמנו ולישוב להשתמש אפילו באסון הזה לשם כבושים חדשים. תפקידו של מצביא ומדינאי הוא להפוך כל כשלון למנוף של תגבורת חדשה. וראינו אפשרות של כבושים משקיים ומדיניים תוך כדי המהומות ובעקבות המהומות, ובראש ובראשונה בנין נמל יהודי והקמת כוח יהודי בארץ.

וידענו, שאין דברים אלה קלים, וביחוד הדבר האחרון: זיון היהודים. אין דבר זה עולה בקו המסורת האנגלית בארץ, ובכל הפרעות שנתחוללו בארץ מדי פעם בפעם — בשנת 1920, 1921, 1929, 1933 — סרבה הממשלה לזיין את היהודים, אם כי ידעה והודתה, שהיהודים הם הנתקפים. הממשלה טענה, שזיון היהודים גופו עלול ללבות את המרד הערבי ולגרום לשפיכות דמים יתרה. ולא רק הפקידות בארץ, שאינה אוהבת אותנו ביותר, אמרה כך. כמה מידידינו הטובים בלונדון אף הם היו סבורים, שיש סכנה בזיון חלק אחד מהתושבים נגד החלק השני.

אולם לא השלמנו עם עמדה זו, ובראשית המהומות ידענו, שאין זו חזרה על מאורעות 1921 ו-1929, אלא אנו עומדים הפעם בפני התגוששות חמורה, ומן ההכרח שתנתן לנו האפשרות להתגוננות אפקטיבית, ומהימים הראשונים למהומות חתרנו לקראת יצירת כוח מזוין רב-משקל — ומאמינו הוכתרו בהצלחה, אם כי לא מיד ולא בבת אחת. וכיום יש לנו יותר מעשרים אלף בחורים יהודים, המוסמכים מטעם הממשלה לשאת נשק, אם כי לא לכולם כבר נתן נשק. זה למעלה מאלף ושלש מאות שנה, מזמן התקוממות היהודים נגד ביצנץ בברית עם הפרסים תחת מנהיגותו של בנימין מטבריה, לא היה בארצנו כוח יהודי מזוין כזה, שישנו עכשיו.

ודבר זה לא היה קל. בלי עזרת הצבא הבריטי ובלו רכישת אמונו של הצבא הבריטי, לא היינו עושים את החייל הזה. האנגלים אינם פועלים לפי צרכינו. אסור לשכוח אמת פשוטה זו אף לרגע אחד.

השלטון האנגלי אינו נמצא בארץ, למען עשות שליחותנו אנו, ואין ביכלתנו לכופ אותו לעשות את רצוננו. ואילו לא היינו מסוגלים להוכיח לאנגלים, וקודם כל לצבא האנגלי בארץ, שלא רק אנו זקוקים לנשק, אלא גם ראויים לו, לא היינו משיגים את אשר השגנו. ולהיות ראוי לנשק פירושו גם לדעת להשתמש בנשק במקום ובשעה, שיש צורך והכרח להשתמש בו — וגם לדעת להמנע מכל שמוש לרע בנשק, זאת אומרת, לא להשתמש בנשק במקום ובשעה, שאין להשתמש בו. ארץ זו היא, לצערנו, במת התגוששות ותחרות מדינית של שני עמים: יהודים וערבים. השליטים בארץ הם אנגלים, והאפשרות לזיונו היתה מותנה ביכלתנו להוכיח במעשים, שאנו יודעים להשתמש בנשק כראוי ויודעים גם

להמנע מהשתמש בו לרעה. היה ברור, שהממשלה לא תתן בידינו נשק למען נעשה שפטים בערבים — אלא למען נגן על עצמנו ונלחם בטירור ובטירוריסטים בלבד. ורק המנעותנו משפיכת דמי נקיים היא שהכשירה את זיון היהודים, ויחד עם גלוי העזו המוסרי והגופני רכשה לנו את אמונו של הצבא הבריטי בארץ.

המלאכה הזאת עוד לא הושלמה. עוד לא הגענו לכוח, שאנו זקוקים, ראויים ומוכשרים לו. מה שיש לנו אינו אלה התחלה. והתחלה זו לא היתה באה ולא תתרחב — בלי כפיפות למרות ולאחריות ציונית.

ליהודים בארץ יתכנו דרכים שונים: חוסר-אונים, כניעה, השלמה, התרפסות, נשיקת השבט, או: שחצנות, חקוי דרכי הטירוריסטים הערבים או שיטות הנאצים, התעללות והתעמרות בחלש, טירור פנימי וחיצוני, מעשי בריונות מופקרת. שני הדרכים האלה פסולים מבחינה ציונית. הדרך הציונית אומרת: היהודים הם מטרה לעצמם, ככל אומה אחרת, והם מתיחסים לכל עם אחר בכבוד ובהבנה מתוך הכרת שיון וערך עצמי. את המעשה אשר אנחנו עושים בארץ אנו עושים תמיד, מתוך ראית האופק ההיסטורי הרחב ומתוך ראית החשבון ההיסטורי הממציא, גם חשבוננו עם המטרה הסופית שלנו וגם חשבוננו עם העולם הסובב אותנו, מקרוב ומרחוק. אין אומה שוכנת בדר, אפילו אומה כבירה כאומה האנגלית, קל וחומר אומה קטנה כאומתנו. גם כשתהיה לנו מדינה סוברנית בתחומי ארץ-ישראל ההיסטורית תהיה לנו זיקה מתמדת עם העולם הסובב אותנו, עם ארצות המזרח הקרוב, עם האימפריה הבריטית, עם אירופה ועם אמריקה.

ועלינו לכוון מעשינו לפי חשבון היסטורי זה. אי-אפשר לדרוש זאת מכל יחיד. היחיד נתון למניעים אישיים וזמניים, ודרושה משום כך רשות לאומית, העושה את החשבון הגדול בכל שעה ובכל זמן והמכוונת את פעולות הצבור לפי הצרכים והיחסים ההיסטוריים. רשות ומרות זו דרושה בכל שטחי פעולתנו בארץ, ויותר מכל בשטח זה של זיון — השטח הקשה, המסובך ביותר ביחסינו עם הערבים ועם השלטונות האנגלים בארץ.

דברים אלה אולי יסבירו לכם את העמדה בשאלת האיחוד עם חוגים, העומדים מחוץ למסגרת ההסתדרות הציונית. כל יהודי חייב וכל יהודי זכאי להשתתף בהגנת הישוב ובכות המזוין של העם היהודי, אולם בתנאי אחד: שיהיה כפוף למרות לאומית, למרות ציונית. כי רק במרות זו יש הערובה לכוון הרצוי והמוכרח בפעולת ההגנה העצמית. רק מרות זו תבטיח את השמוש הנאות בכוח — ברגע ששמוש זה מוצדק ומחויב-המציאות — ותמנע את השמוש לרע בכוח בכל תנאי ובכל שעה.

אין לבדוק בדעותיו של יהודי, אדוק או חפשי, של מפלגה זו או אחרת — כל מוכשר ומוכן לעמוד במערכת הישוב והעם ירצה, ובלבד שיקבל על עצמו, בלי סייג ובלי תנאי, את מרות העם, שעד היות מדינה עברית בארץ פירושה מרות ההסתדרות הציונית.

גם בהשלטת המרות הלאומית, הציונית, לא היתח הצלחתנו מלאה. לא הצלחנו למנוע לגמרי פעולות נפרדות ומזיקות, כשם שלא הצלחנו עדיין להקים כוח-ההגנה בשעור מספיק. אולם כבשנו כבוש רב: הוקם כוח יהודי, חיל נוטרים לסוגיו וליחידותיו, המונה למעלה מעשרים אלף איש, והחיל הזה רכש לא במעט את אמן הצבא הבריטי, אמן בכשרונו, ביכלתו ובנאמנותו. לא עשינו את החיל הזה בהתרפסות ובכניעה. אין זו דרכנו. אין גם זו הדרך לרכוש אמונו של הצבא הבריטי ושל העם

הבריטי. רכשנו את אשר רכשנו על ידי גלוי רצון בל-ימת, כשרון מעשה, הכרה עצמית, עוז רוח ונאמנות. נאמנות להפקיד שאנו מקבלים על עצמנו, נאמנות לעצמנו ונאמנות להתחייבותינו כלפי אחרים, נאמנות לקואופרציה ולשותפים שלנו. המפעל שלנו והטפוס האנושי שלנו עוררו כבוד ואמון — והוקם חיל-נוטרים למעלה מעשרים אלף איש.

— — עם פרסום הספר הלבן היה ברור: במרכז עניינינו עומדת ההתנגדות למדיניות החדשה. לא התנגדות לאנגליה ולאנגלים, אלא התנגדות למדיניות של הממשלה האנגלית — —, וצרכי התנגדות זו וצוויה קודמים לכל. היה ברור, כמובן, שאנו ממשכים בפעולתנו בארץ — ויהי מה. העליה נמשכת ומרחבת, ההתישבות מתמדת ומתגברת, הבנין והמאמץ החלוצי אינו נרתע מפני כל מפריע ומכשול, המדיניות החדשה נדחית על-ידינו ואף יהודי אחד אינו נותן ידו לה ואינו משלים אתה בשום אופן. אולם לא די בהתנגדות, בדחיה ובאי-השלמה. עלינו להיות נכונים להגן במלוא הכוח שלנו על זכויותינו היסודיות: עליה, התישבות, הגנה עצמית וקוממיות. כלומר — אי-שעבוד לערבים. — —

עדיין לא הגיעה השעה לספר את פרשת האבקותנו במדיניות הספר הלבן. הספר הלבן לא ירד עדיין מעל הפרק, לא נתבטל תקפו. תהיה זו קלות-דעת מסוכנת, אם התנועה תחשוב כך. הגורם, שהוליד את הספר הלבן, לא עבר מן העולם. הערבים קיימים, ומדינות ערב עומדות על המשמר. בלונדון יושבים צירי מצרים, עיראק, וסעודיה. בקהיר, בבגדד ובג'ידה נמצאים צירים בריטיים — ויש מגע מתמיד. מושלי ערב ישגיוו בלי ספק על כך, שאנגליה לא תסטה מהמדיניות של הספר הלבן ולא תתכחש להבטחות, שנתנה למדינות הערביות על שני מדינותיה הארצישראלית. גם מחברי הספר הלבן עוד קיימים ויושבים על יד ההגה. משרד המושבות מתנהל גם עכשיו על ידי מ. מ. אין הוא חבר בקבינט המלחמה, אבל ענייני המושבות ובתוכם ענייני א"י הם בידו, והוא לא שנה טעמו אף כמלוא הנימה. להפך, הוא שומר בהקפדה רבה על ה"קו" שלו. — — ועוד אין אנו רשאים להתפרק את נשקנו המוסרי, ועלינו להיות מוכנים ומוזמנים, כמו עד עכשיו, לעמוד בשער — אם יהיה צורך בכך. — — אולם פרק האבקותנו הקצרה שבין פרסום הספר הלבן ובין הכרזת המלחמה הוא מאלף. העליה גברה, ההתישבות התרחבה, בנגוד להוראות הספר הלבן ובנגוד לרצונה של הממשלה — ועל אף נסיונותיה לעכב. בלי רשות הממשלה הוקמו בצפון ובדרום, במזרח ובמערב, נקודות חדשות, ברובן על הגבולות, ותחומי ארץ-ישראל העברית הורחבו בזמן קצר, כאשר לא הורחבו אף פעם מקודם בתקופה כה קצרה. — — — — ולמען מנוע כל אשליה וטעות יש להוסיף: לא היתה מחשבה, שהספר הלבן ומדיניותו יעברו מן העולם ובמהרה — גם אם ההתנגדות מצדנו תהיה אמיצה וקשה ורבת-קרבנות. מדיניות הספר הלבן הטילה עלינו האבקות קשה וממושכת, והיינו מחויבים להיות נכונים לעמוד במערכה חמורה לא שבוע, לא חודש, אלא שנים; ואם הספר הלבן יהיה אקטואלי שוב — נדע את אשר לפנינו. כאן לא יתכנו כל פשרות וויתורים ולא תצויר כל רתיעה קצרת-רוח.

אולם מאורעות כבירים וחמורים יותר הציגו על הפרק בעיות חדשות: אנו עומדים עכשיו על סף מלחמה גדולה. — —

ובשלושה בספטמבר התחיל הפרק השלישי. לפי שעה אין זה אלא סף-המלחמה. למעשה נטושה מלחמה רק בין שתי מדינות: פולין וגרמניה, ומלחמה זו — יש

לחשוש — לא תארך הרבה: פולין עומדת להכבש במהרה. ואילו להלכה יש מלחמה בין ארבע מדינות: אנגליה, צרפת, פולין מצד אחד וגרמניה מצד שני. התארך מלחמה זו? התתרחב? קשה לנבא עתידות. יש ארבעה סימני-שאלה גדולים: איטליה, רוסיה, תורכיה, אמריקה. הישתתפו כל אלה, אחדות מהן, או אחת מהן, במלחמה — וכיצד? בשאלות אלו תלוי גורל המלחמה, ואולי גורל העולם.

— — — הכרזת המלחמה לא שנתה באופן פורמלי את מעמדנו. הספר הלבן קיים, אולם עם הכרזת המלחמה נשחזרו המסקנות הפוליטיות, ובמסכות חדשות משתנים הערכות ויחסים. ונפתחה עכשיו האפשרות באנגליה לשנוי חיובי בהערכות הכוח היהודי ולשנוי חיובי ביחס לכוח היהודי. הספר הלבן הוא פרי מציאות מסוימת: פרי הכניעה הבריטית לטירור בארץ ובעולם. לא רק הטירור הערבי והתמיכה שטירור זה קבל בארצות הערביות השכנות, אלא גם משטר האלמות של ציר רומא-ברלין, שממנו ינק הטירור הערבי את כוחו והשפעתו הפוליטית, גרמו למדיניות של הספר הלבן. בלי ציר רומא-ברלין לא היו המהומות בארץ נמשכות זמן כה רב ומקבלות היקף כה רחב. למהומות היו, כמובן, גם מניעים מקומיים, אבל בלי היטלר ומוסיליני לא היו עוצרות כוח לעמוד זמן כה רב ולהתפשט במדה כזו. השלטון הנאצי והפאשיסטי הספיקו לכנופיות הערביות ולמנהיגיהן גם כסף, גם מדריכים וגם נשק. יתר על כן: ציר רומא-ברלין יצר את הרקע המדיני והפסיכולוגי, שרק על יסודו נתאפשרו מהומות ממושכות אלו. ציר רומא-ברלין העניק לטירור הערבי משקל פוליטי, כשם שציר רומא-ברלין הפחית את משקלם וכוחם הפוליטי של היהודים. השיטה הפוליטית של ציר זה היתה שנטו' ואלמות, והערבים השתמשו בשיטה זו והסתמכו בשנטו' שלהם על כוחו של הציר ואהדתו לכל מי שמתגרה באנגליה (ובצרפת). והספר הלבן לא היה אלא מהדורה חדשה של מינכן. במינכן הוסגרו הצ'כים, בספר הלבן — היהודים. שניהם נפלו קרבן לחולשה של אנגליה (וצרפת) בפני התקפת הציר.

נסיגנות ה"השלמה" של צ'מברלין לא הצליחו — ואנגליה נאלצה להכריז מלחמה על היטלר. שנוי הערכים במדיניות האנגלית בעולם עלול להביא גם שנויים במדיניות הארצישראלית, כי בעולם החדש, שבו אנו עומדים למחרת הכרזת המלחמה, משתנים היחסים וההערכות — — —

שנוי זה יובן, אם נעמוד על ההבדל שבין הכוח היהודי לכוח הערבי. כוח הערבים מבחינה אנגלית הוא בעיקר — ביכלתם להרע, להזיק, לעסוק בשנטו' וטירור, להסתכסך עם סוכנים איטלקים ונאצים. מבחינה זו כוח היהודים הוא אפס. אין אנו יכולים להתקשר עם היטלר ומוסוליני, ואין אנו מסוגלים לגרום לאנגליה דאגות רציניות במזרח הקרוב. מבחינת הכוח השלילי יפה כוח הערבים מכוחנו אנו; הכוח שלנו הוא כוח חיובי, כוח להועיל. אנו כוח יוצר ובונה; אנו מקוממים הריסות ארץ, יוצרים נכסים משקים ותרבותיים, כוחנו בברכה של מפעלנו, בערכו האנושי והתרבותי, והעזרה שלנו יכולה להיות חיובית ומועילה.

בתקופת מינכן היו האנגלים מעונינים בראש וראשונה במניעת הנזק הערבי, במניעת השנטו' הערבי, שינק כוחו ועצמו מהשנטו' של היטלר ובני בריתו. מניעת נזק היתה יותר חשובה מההנאה, מהברכה החיובית שלנו. כי האנגלים יכולים להתקיים גם בלי המפעל היוצר שלנו, בלי יבוש בצות החולה ובלי הקמת הריסות

הארץ. כשממשלתו של צ'מברלין הכריעה, אחרי הסוסים רבים, את הכף כלפי הערבים במדיניות של הספר הלבן לא באה הכרעה זו מתוך שנוי ערכין פנימי באנגליה כלפי מפעלנו. הספר הלבן עצמו ציין לשבח את המפעל הציוני והרים אותו על נס כאחד המפעלים הראויים להערצת העולם. האנגלים לא שכחו את מצוקת ישראל האיומה. להפך, בשנים האחרונות התבלטה מצוקה זו בדעת הקהל האנגלית וקבלה בטוי הולם בפרלמנט האנגלי ובעתונות האנגלית. וודאי, שהאנגלים לא הוכו בסנוררים ביחס לקשר העמוק המקשר את עם ישראל וארץ ישראל. המשך עליתנו ומפעלנו על אף המהומות הממושכות שמש הוכחה נצחת לברית-החיים-והמות, שכתת עם ישראל עם ארצו. אולם הממשלה האנגלית נרתעה בפני הטירור והשנטז' הערבי, שינקו מהטירור והשנטז' הנאצי והפאשיסטי — והכריעה את הכף נגדנו.

עם הכרזת המלחמה נגד היטלר נשתנה המצב האובייקטיבי. כוחם של הערבים להזיק לא חדל גם עכשיו, אולם במסבות החדשות פחת ערכו ונתמעטה אפשרותו. עיראק ומצרים תלויות עכשיו באנגליה יותר משאנגליה תלויה בהן. הסכנה האיטלקית במצרים נעשתה ממשית וחמורה, אם כי עוד לא אקטואלית, כי עדיין איטליה ניטראלית. אך מי יערוב לניטראליות זו? ובלו הגנה אנגלית לא תעמוד מצרים אף יום אחד בפני איטליה. עיראק אינה יכולה עוד להמשיך בבלוף הקודם, כי יספיק רמז קטן לתורכיה, שימוטט בן לילה את בנין-הקלפים של עיראק. לעומת זה עלול לעלות כוחנו החיובי, הכוח המועיל, הצפון בעם היהודי. וכוחנו החיובי הוא בשנים: (א) בישוב הארץ; חצי מיליון יהודים, בעלי תרבות, רבי יכולת יוצרת ולוחמת הם כמות בלתי מבוטלת בפנה זו שבעולם, ויתכן שאנגליה תזקק במסבות החדשות לכוח זה, גם לכוחו היוצר וגם לכוחו הלוחם; (ב) היהדות העולמית, ובעיקר היהדות האמריקאית. יודעת אנגליה, שאמריקה אולי מחזיקה את המפתח לנצחון במלחמת גוג ומגוג זו; היהודים באמריקה אמנם אינם מהוים אלא ארבעה אחוזים מהאוכלוסין, אולם משקלם והשפעתם בחיים המדיניים גדולים פי כמה מיחסם הכמותי, וידידות יהודי אמריקה יכולה להיות לברכה רבה לאנגליה במלחמה זו על קיומה.

זהו השנוי הפוטנציאלי, שחל עם המצב החדש. אין זה לפי שעה אלא שקול פוליטי, ועוד טרם נתן אותותיו במציאות. אי אפשר להגיד בודאות, שהמצב האובייקטיבי כבר נשתנה לטובתנו. מי יודע, אילו גורמים סמויים מן העין עלולים לבלבל את החשבון ולעשות לאל כמה דברים, הנראים לנו ברגע זה כאפשריים. המדיניות אינה מדע מדויק, ואין שום בטחון מתימטי בשקולים פוליטיים, ועלינו להתכונן גם לרעות — ולרעות ביותר; אבל במדה שאפשר עכשיו לראות את העתיד הקרוב אפשר לומר, שנפתחו סכויים חיוביים לשנוים חשובים, ואולי גם לשנויים יסודיים, במעמדנו בארץ.

לפני שנה בערך, בעשרים לספטמבר 1938, אחרי אחת השיחות שהיו לנו עם הממשלה בלונדון, כתבתי לירושלים:

„המצב הוא פחות או יותר ברור: הממשלה החליטה להסגיר אותנו לערבים. לא מדינה ולא עליה. — — — הסגרה זו עולה בקו ההתנהגות האנגלית בעינינו עולמיים: חבש, ספרד, סין, צ'כיה. — — — אין אנגליה זו רוצה לריב עם היטלר, מוסוליני והערבים בגללנו. — — —“

והוספתי:

„התמונה הפוליטית של העולם הולכת ומשתנה כמעט מיום ליום, ועלינו להיות מזוינים עכשיו, יותר מאשר בזמן תקין, בשתי מטרות ברורות. — — — חרף הערכת המרה של מצב הענינים ביחס הממשלה אלינו — ברור, שגורלה של הציונות המדינית קשור עם אנגליה. ואני רואה סיטואציה, שבה אולי תלחם אנגליה. — — — ושתי המטרות המדריכות הדרושות לנו הן:

1. תגבורת כוחנו בארץ: משטרה, ציוד, אִמון ועליה...
  2. שתוף צבאי עם אנגליה במזרח הקרוב.
- שתי מטרות אלו — הגיעה עכשיו שעתן!